

**BLÜZKÜLÖNLEGESSÉGEK
COSZTÜMÖK ALJAK PONGYOLÁK
FALUDI LÁSZLÓ**
BUDAPEST
ANDRÁSSY
ÚT 48.
DÍVATLAP INGYEN

Ujdonság! Törv. védve.
"REKORD" pénz-
tárcza
elszakíthatatlan.
Egy darab bőrből, apró pénznek
külön mélyedés.
Korona 3.
Kizárólag egyedüli készítője
CSÁNGÓ HENRIK
Bpest, Muzem-körút 3. sz.
Vidékre utánvétellel.

Párisi világiállás "Grand Prix" 1900.
Kwizda-féle Restitutions-fluid
mosóvíz lovak számára
Szóvédjeggyel, címke és csomagolás védve.
Egy üveg ára 2 K 80 f.
40 év óta az udvari- és verseny-
istállókban van használatban na-
gyobb strapáknál elő- és utero-
sítónál, inak merevségénél,
stb. az idomításnál kiváló
munkára képesíti a lovakat
**Kwizda-féle
Restitutions - fluid**
csak a mellékelt
védjeggyel va-
lódi. Képes ár-
jegyeket ingyen
és bérmentve
Főraktár: Török József gyógy-
szerész, Budapest, Király-u. 12
és Andrassy-ut 26.

Természetes forró-meleg kenes forrástó
a Thermál-szálloda földszintjén.
iszapborogatások, kő- és kádfürdők
a Nagyszálló földszintjén. Gondos pensió. A táli
fürdővádra vonatkozó felvilágosítás végett fordul-
jon a budai Szent-Lukácsfürdő igazgatóságához.

Gyermekek elismert legkiválóbb tápszere
a Phosphatine Faliéres.

**PHOSPHATINE
FALIÉRES**
Kapható minden gyógyszer á.
Egy nagy doboz ára 3 kor. 80 fillér.
Főraktár: ZOLTÁN BÉLA Gyógyszerész
Budapest, V., Szabadság-tér (N. Korona-u. sarok)
Érdeklődőknek ismertetőfüzetet díjtalanul

A jelenkor legjobb találmánya a növé-
nyekből készült **KRISTÁLY-
MASSA** arcz és kéz
ápoló szer
KRISTALIN
Próbá-
tígy 60 fill.
Üveg doboz 3 K. Ma-
jolika díszítéssel 5 K. Szappan
1 K. Powder 1 K. Kapható mindenütt.
Főraktár: Bpest, VII., Baross-u. 91.

Páratlan és csodás hatású arczszépítő és
finomító a Földes-féle
Margit-crème
főúri körökben használt készítmény. Zsirtalan,
ártalmatlan, rőtön szépítő. Az egész világon kap-
ható 1 és 2 koronás téglékben. Margit-szappan
70 f., Margit-pouder 1 K 20 f. három színben kap-
ható. Tessék a záróvédjegyre ügyelni és csakis
eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmat-
lanságáért és kitünő hatásáért felelősséget vállal
::::: a készítő ::::::
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

**Verszegénység,
étvágytalanság, idegesség**
gyógyítására és gyenge gyermekek, valamint
felnőttek **fatal leányok erősbítésére**
népszerű
a legkiválóbb készítmény, a **KRIEGER-féle**
TOKAJI CHINA VASBOR
Valódi 5 tokaji borból készült, nagyon kellemes
píttosos ízű. Halka bítos.
Egy üveg ára 3.50 K, nagy üveg 6 K a gyógyszerüzletben.
Postai szállítás naponta utánvétellel vagy
a pénz előzetes beküldése után.
KORONA-gyógyszerár
Budapest, Kálvin tér.

**MÜHLE
KERTÉSZETI TELEPE
TEMESVÁR**
Árjegyzék ingyen.

Ha őszül a haja,
ne használjon mást, mint a
"STELLA"-HAJVIZET,
mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer,
mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvegje 2 K.
ZOLTÁN BELA gyógyszerárában,
Budapest, V/49, Szabadságtér, Sétátér-utca
sarkán.

Rozsnyay Mátyas **chininezukorkája** íztelen chininból.
Többszörösen kitüntetve,
1869-ben a magyar or-
vosok és természetvize-
gálók flumei vándorgyű-
lésén 40 arany pályadíj-
jal jutalmazva.
**Láz ellen!
Nem keserű!**
Legjobb szer láz, váltó-
láz, malária ellen, külö-
nösen gyermekeknek, a
kik keserű chinint be-
venni nem képesek.
Valódi, 11468
ha minden egyes piros
csomagolópapíron
Rozsnyay Mátyas
névvalírása olvas-
ható. 11266
Rozsnyay Mátyas
gyógyszerárán
A. ad, Szabadság-tér.

Szénásy, Hoffmann és Tsa
:: selyemruháza, IV., BÉCSI-UTCZA 4. SZ. ::
jelenti, hogy a **farsangi ujdonságok** megérkeztek.
Duplaszéles creppe meteor Duplaszéles cachimire de soie
" " creppe charmeuse " " chinée voile
" " reczés cachimir " " Voile de soie chine
brillante bordűrrel stb. stb.
:: **A farsangi vásár keretében** ::
csipke-ruhából, himzett japán-selyem-ruhából, himzett francia batist-ruhából, arany,
ezüst és fekete flitter-ruhából
NAGY OCCASIÓT
rendezünk, mely alkalommal az itt felsorolt, ugyisintén fehér és fekete csipkekelmek
melyen leszállított árban kerülnek eladásra. — Továbbá:
Louisienne souple minden színben 95 kr.
Taffete brillante minden színben 1.10
Fehér bálí messaline 95
Duplaszéles pettyes gaze-ruhára 95
60 széles juponnais minden színben 95
120 széles chinai selyem-creppe, bálí ruhára 2.90
Fej- és váll-eharpeok 2—2 1/2 méter hosszúságban, voile de soieből 1 frittól kezdve.
Fekete taffetták: 75, 85, 95, 1.25, 1.35, 1.45 és feljebb.
Az összes arany, ezüst, ivoir és fekete applicatiókat kiárusítjuk.
Szénásy, Hoffmann és Tsa
selyemruháza
CSAKIS: IV., Bécsi-utca 4. szám.
Mintákat vidékre bérn.

VASÁRNAPI UJSÁG
7. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, FEBRUÁR 14.

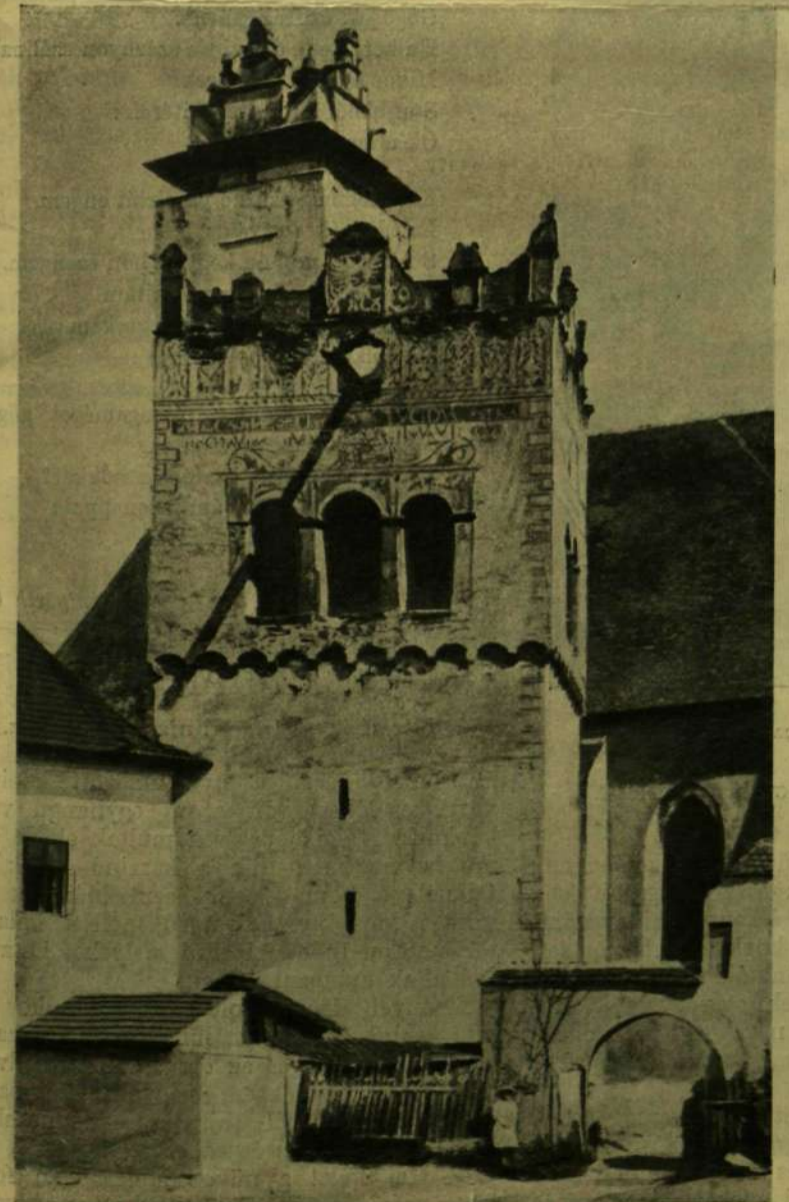
Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. A Világkronika-val
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. Félévre 8 korona. negyedévenként 80 fillérrel
Negyedévre 4 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldij is esatolandó.

**SAJÁTOS RENAISSANCEKORI
MŰEMLÉKEINK.**

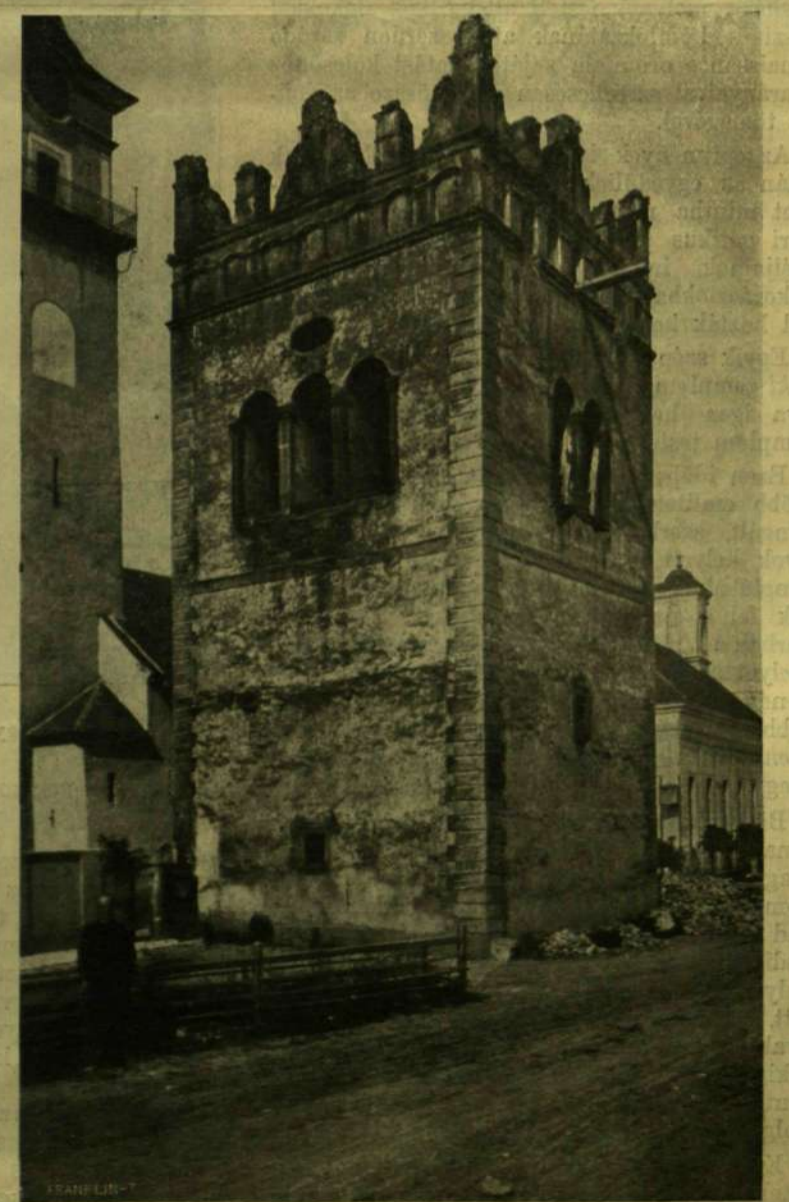
A FIRENZÉBŐL kiindult renaissance igen hálás
és termékeny talajra talált hazánkban, a
XV. és XVI. században. Gyors elterjedését
még a politikai összeköttetés is elősegítette,
melyet Mátyas királynak az olasz származású
Beatrizszel való házassága létesített.
Ennek az új művészetnek egy igen jellemző

helyi változata keletkezett nálunk, s ez az
épület fedélszerkezetének és főleg a magyar
ruha rojtozatára és csipkezetére emlékeztető,
attikaszerű oromfalnak alkalmazása. Ennek ere-
detét kutatva, megtaláljuk kiindulását a kairói
Ahmed Ibn Tulun mecsetének falain s e keleti
motívum alkalmazását kelet kereskedelmének
révén Velencze néhány remek palotáján, kü-
lönösen az E'Codorón.
Mátyas olasz építő-művészei így válnak ter-

jesztőivé régi magyar ruhaviseletünk aranyhím-
zős és rojtos motívumainak díszítésével any-
nyira rokon ornamentikának, melyekkel csakis
felvidéki műemlékeinken találkozunk s így
bizvást elnevezhetjük magyar renaissance-nak.
Legszébb példája ennek a sárosmegyei *fricsi*
várkastély. A homlokzaton végigfutó és a fa-
tetőt teljesen körülölelő hatalmas, csipkézett
oromfal a felvidéki városokat igen gyakran
elhamvasztó tüzvészek elleni védelemre szol-

A KÉSMÁRKI CAMPANILE.

A POPRÁDI CAMPANILE.

RENAISSANCE-KORI MAGYAR MŰEMLÉKEK.

gált. A mi a kastélyt még ezenkívül becselessé teszi: kulturhistóriai fontossága, a mennyiben a koronapárkányzat vakarkádjainak mintegy másfélszáz fülkáját a magyar históriának neves alakjait ábrázoló, ugynevezett sgraffitók, a falba karcolt festmények díszítik. Így a többi közül felemlést érdemlők Hunyadi János, László és Mátyás király, valamint Tinódi Sebestyén, korhű viseletben; utóbbi egyik kezében lantot, a másikban kardot tart.

A kastély-építkezés igen szép, sajátos alkotása még a szepesmegyei *bethlenfalvi* Thurzó- és a *frídmanni kastélyok*. Ugyancsak ilyen tipikus koronapárkányzattal ékes építmények egész sora látható Felsőmagyarország legtöbb városában. Így *Lőcsén*, a Jókai «Lőcsei fehér asszony» című híres regényéből ismert Thurzó-ház is, jelenleg gróf *Csáky* Vidor tulajdona, a melynek külső felépítése, továbbá egyik oldalának toronyszerű kiemelkedése s arkatúrásan tagozott ormfala jellemzően képviseli a renaissancének magyar elemekkel díszített építészeti alkotásait, azoknak nagyarányú térfoglalását.

Hozzá méltó párja a Tökölcyek ősi családi fészke, a *késmárki várkastély*, melynek bástyatornyain még ma is, bár elmosódottan, látható a pompás hatású, karcolt sgraffitós ornamentáció. A kastély egykorú fényéről régi krónikásaink a legnagyobb elragadtatással emlékeznek meg. Mennyi elmúlt fényt, pompát rejtenek magukban viharverte mohos kövei s mesélnek dicső multról! Tökölcy javainak elkobzása után az így gazdátlaná vált kastély szomorú elhagyatottságban évszázadokon keresztül csendes megadással várja, míg az idő befejezi rajta romboló munkáját.

A Tökölcy-Rákóczi-kor hazafias szellemével egybeforr magyar renaissance-stilusnak ugyancsak bizarrságával hatásos monumentális emléke az *eperjesi Rákóczi-ház*, melyet kegyeletos emlékké avat az a körülmény, hogy II. Rákóczi Ferenc a sárosi várban történt elfogatása előtt sokáig itt lakott.

Mindeme sajátos építészeti emlékeket műtörténeti szempontból felülmúlja a lőcsei városháza, melynek festett allegorikus alakokkal díszített homlokzatának attikaszerűen záródó renaissance ormfala sajátos hatást kölcsönöz s arányaival szerencsésen olvad össze az épület tömegével.

Az építmények között a templomok voltak talán az egyedüliek, melyekről az új művészet mintha megfeledkezett volna. A középkori gótikus templomok megfelelően a vallás czéljainak, inkább portáléknak gazdag és dekorációban pazarul változatos megoldásával hozták helyre eme mulasztást.

Egyik szép típusa ennek a szépségi *jam-niki* templom, melynek csipkézett tetejű tornya igen harmonikusan illeszkedik bele a templom testébe.

Ezen időben jött szokásba az, hogy a már előbb említett gyakori tűzvészek által megromlott, szerkezetileg amúgy is gyenge tornyok helyett a templomok mellé épített haranglábakba, ugynevezett campanilékbe helyezték fel a nagyszólyú harangokat. A legjobb karban a *késmárki campanile* maradt reánk, melyet aranyozott sgraffitós dekorációi miatt a nép ma is aranytoronyának nevez. Nem kisebb hatásúak még a *poprádi, nagygyőri és menhárdi campanilék*, mindmegannyi Szepesmegyében.

Bizonyosan feltűnik, hogy miért hódított a renaissance leginkább a Felvidéken? Ennek magyarázata az, hogy a török-tatár inváziók nem nyomultak fel odáig s így elkerülték a vad hordák romboló vandalizmusát; másrészt pedig ezen, a háború borzalmaiktól megkímélt helyen elevenen pezsgő művészi élet lüktetett, a mi természetes is, mivel a művészet gyakorlása zavartalan állami létet és bizonyos fokig anyagi jólétet feltételez fel, a mely két fontos tényezővel az erős autonómiával bíró polgárság ugyancsak rendelkezett.

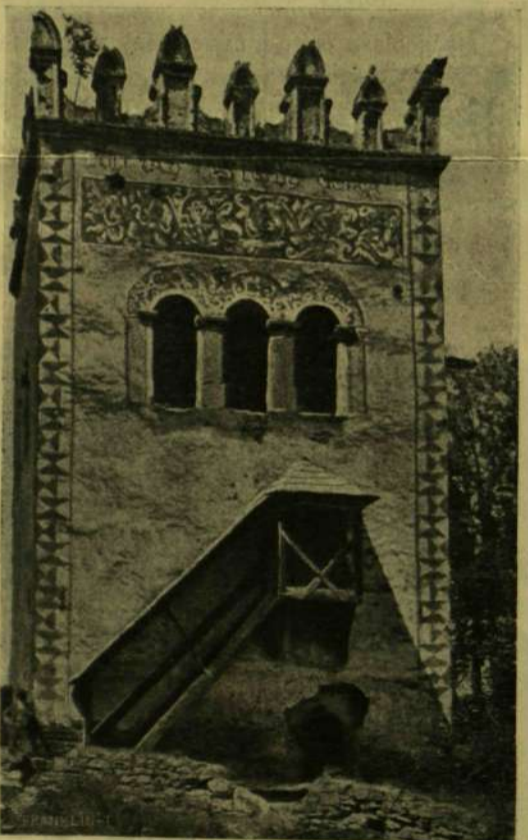
Közel öt század viharaival dacoltak az épületek s bár nem vonultak el ezek nyomtalanul felettük, de szerencsésen, a háborús mozgalmak által meg nem közlített, legalább hírmondóul maradtak fent, kárpótlásul annyi elpusztult fényes emlékekért. Pedig meg-

A bethlenfalvi Thurzó-kastély.

Az eperjesi Rákóczi-ház.

A nagygyőri campanile.

RENAISSANCE-KORI MAGYAR MŰEMLÉKEK.

számlálhatatlan azon művészeti alkotásoknak száma, melyek az idők viszontagságai és a háborúk közepette, továbbá kegyelethiány miatt elenyésztek. Hiszen azoknak, mint nemzeti multunk köbe vésett krónikájának elpusztulásával történetkönyvünknek egy-egy lapja szakadt ki, építményeink minden levált darab kövével történeti hagyományainknak egy-egy sorát töröltük ki.

Mindamellett, valamint a magyarság annyi válság után számos megrázkódtatáson keresztül menve, mégis képes volt a külellenség elleni bátor védekezéssel magát fentartani és szupremáciáját az idegen elemek túlnyomó többsége felett mai napig is megővni, annyi pusztulás dacára is számos művészi alkotást tudunk a multból felmutatni, a mi szívós ki-

tartásról, intenzív erőről és azon örökség gazdagságáról tesz bizonyosságot, melyet az évszázadokon át pazarló ivadékok mai napig sem volt képes eltékozolni. *Myškowszky Ernő.*

LÁM, JÓ AZ ISTEN...

— «Hallgass, megütlek!»
Csikorgó foggal néz asszonyára
S felőlőbja piszkos öklét
A férfi.

— «Csak húsz fillért adj!»
Ennivalója nincs a gyerekeknek...
Eseng riadt, vörös szemekkel
Az asszony.

— «Ne kutya, ne!»
S nagyot lódítva buta testén,
Hátába csap az asszonyának
A férfi.

És hogy a vacskán
Fálnak fordult a részeg állat,
Fejére kendőt kap s kifut
Az asszony.

Tart a piacznak.
Ott elvegyül a sürgő nép közt
S alvó kofától esent gyümölcsösel
Tér vissza.

— «Anyám, hol vetted?»
— «Hol vettem? hát az Isten adta.»
— «Lám, jó az Isten!... s boldogan majszol
A gyermek.

Koronghi Lippich Elek.

ELŐTTEM — UTÁNAM.

Egy magányos ember könyvéből.

Előttem csupa kaczagó nők járnak,
Gőgösek, caifrák, pávák.
Ha kergetem, ők szinte szárnyon szállnak.
Mikor a közelükbe érek
S utjokból lankadtan kitérek:
Ők utam állják.

Körülfognak, szürke pacsirtát engem,
Ez édes, ékes pávák.
S hidegek, míg én kegyük hön esengem.
Ha rideg dacz lesz urrá rajtam
S lemond a csókról tikkadt ajkam:
Ők felkinálják.

Egy csók... kettő... S magamégető göggel
Már el kell hagynom őket.
És — ki jöhetne tisztába a nőikkel? —
Elengednek ma... ám másnap:
Búgó lágycsalam-alázattal
Utánam jönnek...

Lampérth Géza.

AZ ÓPIUM.

Elbeszélés. — *Irtó Kanizsai Ferenc.*

Schmidt bácsi, a nyugalmazott kapitány, nevezetes lakosa volt a mi egyhangú városkánkban. Halála óta évek múltak el, de azért ma is megemlegetjük a kaszinó kerek asztalánál, a honnét senki sem hiányzik úgy, mint a kapitány. Szivarszó mellett kalandos történeteket tudott előadni, melyeket hasztalan próbáltak utánozni mások.

Mennyei élvezet volt ám az, a mikor odakint a hó szállingált, mi pedig a dióasztal köré települtünk és az öreg, elhelyezkedvén a kényelmes karszékben, nagyokat szippantott az olesó szivarból (hja, a nyugdíjcsakából jobbra nem telik!) és rákezdté, hogy:

— Hej, fiúk! a mikor Majlandban feküdtem a garnizómmal! Afféle síheder hadnagyoscska lehettem akkortájt, épen hogy serkedett a hajuszom...

Ezzel egy nagyon épületes história következett. Mert Majlandról sokat tudott mesélni

az öreg. Ha valamikor elvetődém Milanóba, otthonosan járnék-kelnék utcáin, annyira megismertette velünk az öreg, keresztül-kasul, az egész várost.

Hanem beköltözött a szürke unalom a kaszinóba aznap, hogy Schmidt bátyánk először elmaradt. Egy hűvös este volt ez. Ekkor fektült le az öreg, életében talán először, estéli fél nyolczkor. Igaz, hogy nem is kelt föl többet. Rászögeztek a csákóját meg a kardját a koporsójára. Eltemették...

Honnét vehette történeteit? Azt hiszem, inkább a szívéből, semmint emlékeiből. Valószínűleg szerette volna, ha csakugyan olyan ifjúsága lett volna... Ki tudja különben? Ifjúkorából valami titkolt seb maradhatott a szívében; mert valahányszor egy szép leányka ment férjhez városkánkban: az öreg mindannyiszor könnyezett.

De most elmondom az ópiummal való esetét. Ezt kevesen ismeritek, mert mindössze hárman voltunk a kaszinóban, a mikor elmesélte. Ez volt az utolsó meseje.

Szokása ellenére éjfélén túl is velünk maradt a kapitány bácsi. (Hiszen tudjátok, olyan volt, mint az óra. Pontban éjfélkor fölkelt és elment haza.) Ezen az éjszakán szokatlan hangulatban volt. Ezúttal nem is civíbe, hanem egyenruhába öltözött jelent meg köztünk. A király névünnepe volt aznap és ilyenkor — tudjátok — azzal adta meg a módját, hogy fölvette atilláját, csákóját; felcsatolta a kardját és parádés büszkeséggel vonult a templomba. Aznap uniformisban maradt végig.

Ott ült hát közöttünk és a mi szintén rendkívüli eset, a megszokott félliter helyett — nem túlozok — talán másfél literrel is bevágott. A szeme csodálatosan csillogott, az arca lángolt; és az öklével nagyot sújtva az asztalra, nótt rendelt; azt, hogy: «Tudom is én...» Afféle régimódi német nóta volt. Ócska kintornákba temetett czeppedi; tánchoz egy kicsit szomorú, búsláshoz egy kicsit vidám. Németnek való. A primás csak ismételt elfűtyülés után tanulta meg.

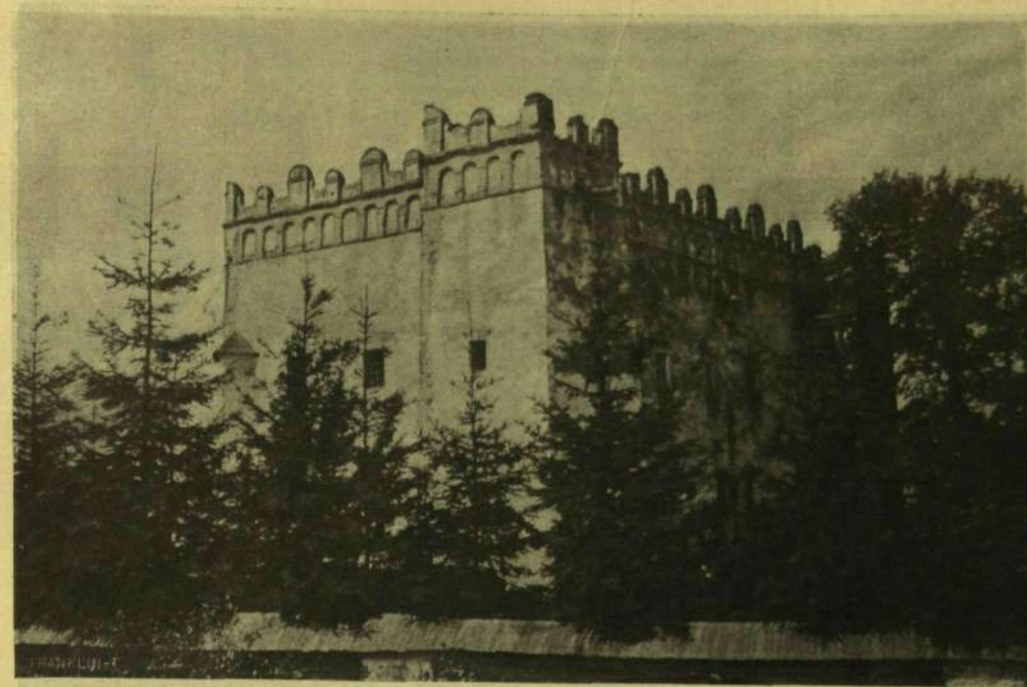
Schmidt bácsi, fejét a tenyerébe támasztva, hallgatta a neki kedves muzsikát. Aztán megint rácsapott az asztalra — csak úgy zengtek belé a poharak — és így kiáltott:

— Ácsi! Elég volt. Takarodjatok.
Gavallérosan megfizetett a füstösnek. És, csodák csodája: minő pazarlás! elpuffantatott egy pezsgős palaczkot, és egész egyszerűen így nyilatkozott:

— Fiaim, tudjátok meg, hogy én gyilkos vagyok. Egészen közönséges, hitvány gyilkos.

Hát persze, elmosolyodtunk.
— Mit nevettek? Ez nem tréfa.
— No de Schmidt bácsi!... Kapitány bácsi!

— Semmi Schmidt bácsi! Semmi kapitány bácsi! — erőszakoskodott az öreg — én egy közönséges, akasztófára való gyilkos vagyok.

A FRIDMANNI KASTÉLY.

Ráhagytuk, legyen hát gyilkos, ha neki úgy tetszik.

— De előbb töltünk egy pohárral?

— Nem bánom. Hej, fiúk, ez ám a szomorú! Ha sorsomnak erre a megpróbáltatására gondolok, bizony még most is belesajdul a szívem. Pedig régen volt, borzasztó régen...

— Majlandban, úgy-e? (Ezt a tapintatlan kérdést egy egészen fiatal ember, a járásbíró-sági aljegyző kockázattalatta meg, a ki még sokkal kevesebbet volt társaságunkban, semhogy módjában állt volna megtanulni, hogyan kell alkalmazkodni az öreghez.)

— Azért se Majlandban, hanem Velenczében, öcsém! Hé, pincéz, egy regálitázz!

(Micsoda? Kilenczkrajzáros szivart szí az öreg?! Csodák történnék ma...)

Úgy a szivarvegről kezdte mondogatni az ópiummal való nevezetes történetét:

— Hát, fiaim, akár hiszitek, akár nem hiszitek...

— No de kapitány bácsi!

— Bánom is én, hát ne higgyétek. A dolog úgy áll, hogy ezelőtt negyven évvel, — na, nem tudom egész pontosan kiszámítani, hány éve; lehet negyvenöt is — egyszer: szörnyen régen, egy velencei grófkisasszonnyal jártam jegyben.

— Ejha! Hogy hívták?

— Semmi közöd hozzá, öcskös. Nagyon szép volt a grófkisasszony, de én sem voltam

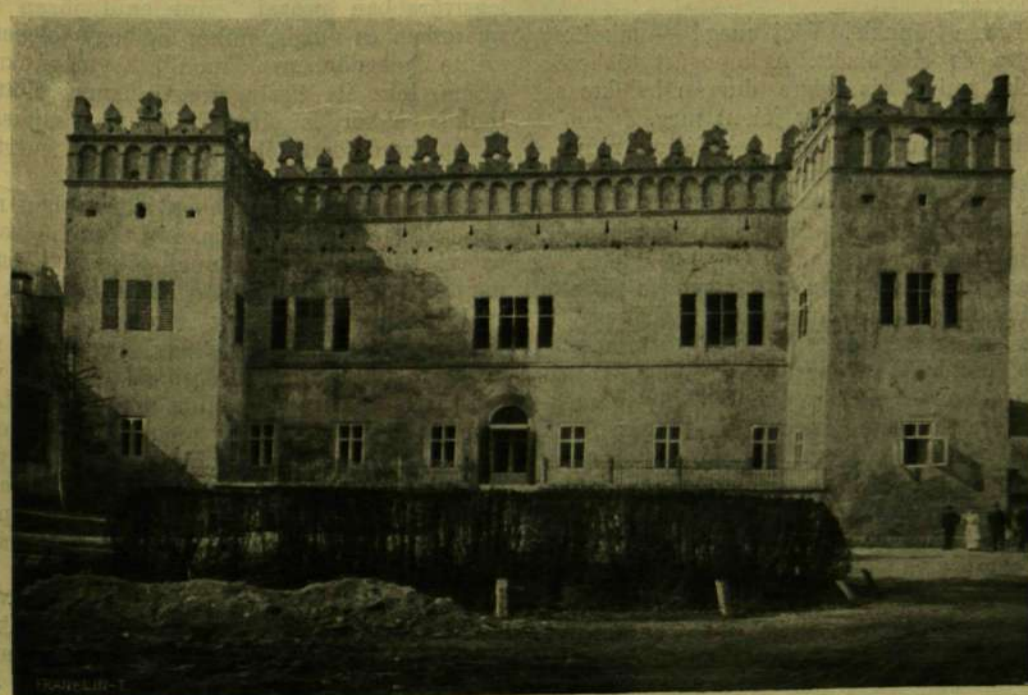
utolsó legény. Csinos, jóképű hadnagy voltam és ebben a minőségben, mint a többi bajtársam, csaptam a szelet a velencei hölgyek körül. Fene nagy urak voltunk, mink eszászári katonák, ott Velenczében. Őrült az a talián úrféle, ha még úgy gróf, vagy herceg is volt, ha megiszteltük látogatásunkkal. Mindennap máshol állt a hál. Alig győzte a garnizón tánczossal. Így akadtam össze abban a vizes városban az én édes grófkisasszonnyal — Velenczében egy-kettőre történik az ilyesmi — és odáig fejlődtek a dolgok, hogy az őrnagyom, báró Loewenburg, egy napon magához rendelt azzal az üzenettel, hogy jöjjeek azonnal, jelentkezem nála azonnal, mert négyzemközöt akar velem igen fontos dologban beszélni. «Sie, Herr Lieutenant, — mondta az őrnagy — mit akar maga azzal a komteszszel? Azt mondom, ne esetlenkedjék tovább. Ez több, mint a mennyi illik; több, mint a mennyi szabad; nem említve, hogy a szolgálatot határozottan elhanyagolja. Ennyit akartam mondani. El-mehet.» Az lett a dolog következménye, hogy az őrnagyom másnap csákósan, parádésan fiztetgett a gróféknál. Én e közben a kaszárnyában szurkoltam és azt hiszem, kilelt a hideg vagy kilencszere, egyre-másra. Félóra múlva visszajött az őrnagy:

— Ker! Magának is több a szerencséje, mint az esze. Hát legalább becsülje meg azt a hölgyet, Sie Malefizker! Gratulálók.

Mint az álom, olyan volt mindez. Ma sem értem, honnét szorult belém az a szemtelenséggel határos őrült vakmerőség, hogy az őrnaggyal megkérdtem a Giulietta kezét.

— Ahán! Giulietta volt a neve?

— Az. Kiszalajtottam a számon. Kár pedig, mert nem való, hogy az ő szent nevét ajkatokra vegyék... Nem isztok? Micsoda dolog ez? Igyatok!... Gyűrűt is cseréltünk, de azért mégsem lett a feleségem... Igyatok!... Képzelték, egy nyaviga fráter elütötte a kezemről. Bizony ez szégyen: de igaz. A bölcs Isten a megmondhatója, vagy tán ő sem, hogy mivel környékeztette meg az én szépséges arámat az a nyápicz főhadnagy? Vörös volt és szeplős; sovány, mint a meszelő, meg rémségesen ostoba; mégis elhódította az én Giuliettámat. El, az utálatos, a kutyaalkú. Mert az volt: kutyaalkú. Úgy volt a nővel, mint a kutya a szénával; csak az kellett neki, a ki másnak is tetszett. Mig én nem udvaroltam Giuliettának: rá sem hederített a vörös eb. De mihelyt észrevette, hogy érdeklődöm a komtesz iránt és már-már életre-halálra ostromlom a szívet: nosza ő is kurizálni kezdett. Esetlen bókjait Giulietta csak nevette. Ebben akkor megnyugodtam; sajnos, csak később tudtam meg, hogy nem igazán szeret az a nő, a ki szerelmes párja vetélytársainak bókjait meghallgatja, ha még úgy nevet is rajtok. Nem mondom én azt, fiaim, hogy kergesse el a toladókat fecsegőt; de igenis, azt mondom, hogy az a nő, a ki igazán szeret,

A PRICSI VÁRKASTÉLY DÉLI HOMLOKZATA.

RENAISSANCE-KORI MAGYAR MŰEMLÉKEK.

IZABELLA FŐHERCEGASSZONY AZ APOLLÓ MOZGÓFÉNYKÉP-SZÍNHÁZBAN.

nem nyújt alkalmat arra, hogy a léhák bókókkal ugrádozzanak körülötte.

Na és végül, a mikor Giulietta menyasszonyom lett, a fickó valóságban őrdjögött és elkeveredve udvarolt tovább. Módomban állt volna elkurgatni, kidobni, kibotozni; jogom volt hozzá, mint vőlegénynek, — de nem akartam e jogommal élni, én bolond. És tudjátok, hány napig voltam vőlegény? Öt napig, a teremtsé, vagy addig sem. Igyatok.

Visszaküldte a gyűrűmet. Azért küldte vissza, mert másnak lett a mátkája. Azé a kehes főhadnagy. Furcsa história, úgy-e? Velenczében az ilyesmi megtörténik. Várjatok csak, most jön a cifrája. De előbb igyunk.

Hát elképzelhettek, ostobául éreztem magam. Cél nélkül, mint a futóbolond, kovályogtam egész nap. Azt hiszem, unalmas figura lehettem, mert barátaim, a vidám fiúk, óvatosan elkerülték társaságomat. Csak egy tengerésztiszt ragaszkodott hozzám, a kit azelőtt észre sem vettem, a kívül boldogabb napjaimban szóba sem állottam. Szomorú fickó volt ő is. Meglehet, ugyanezért kerültem őt, a mint most engem elkerülnek. Most aztán összebarátkoztunk. Azt mondja egyszer a tengerész:

— Te, miért nem szivsz ópiumot?
— Hát az már miről jó?
— Felejtsd el. És a mi a fődolgoz, szépeket lehet álmodni. Arról, a kiről akarsz.
— Nem kell. Nem akarok álmodni senki nélkül sem.

— De csak izleld meg az ópiumot, majd megbecsiszod. Én Sang-Haiban tettem szert az ópiumszívás gyönyörűségére, mikor a hajónkkal harmadéve ott jártam. Azt hirdeti egy kínai böcs, hogy elvégre nem lehet tudni, melyik az álom: az ébrenlétnek nevezett valami-e, vagy pedig az álomnak nevezett valami? Lehet, hogy voltaképpen akkor vagyunk ébren, a mikor álmodunk és az az álom, a mikor fent vagyunk. Azzal érvel tantétele mellett a kínai tudós, hogy az ember álmában rendszerint azt hiszi, hogy nem álmodik. És ébrenlétben azt hiszi, hogy csakugyan ébren van. Pedig dehogyan! mert valaminél olykor az álomban elfordul, hogy az ember tudja, hogy álmodik: néha az úgynevezett ébrenlétben is megéri az ember, hogy csak álmodik. Ennél fogva lehetséges, hogy mindaz, a mi veled történt, álom csupán; de az ópiumos pipa varázssereje kiemelt minket az igazi életbe, a boldogságba, az örökkévalóságba: mely sajátunk, mint madárnak a levegő.

Nemcsak ti nevetitek ki a kínai böcs igazságát, én is kinevettem, a mikor a tengerésztiszt először elmondta.

Hanem a kíváncsiság és a bánat rávittek. Igen, megízleltem az ópiumot. Titokban, hogy

senki se lássa, fogtam hozzá, tengerész barátom utasításai szerint.

A napot is megválasztottam. Az esküvő napját. A vörös főhadnagy aznap tartotta esküvőjét Giuliettával. Én egyedül, elhagyottan voltam. Barátaim, tisztársaim mindnyájan az esküvőre mentek. Bezárkóztam szobámba már korán reggel. Tizenöt-tizenhat szippantással üres lett az ópiumos pipa, úgy, hogy újra kellett volna töltenem. Csakhogyan sajtóságon el-lustultam. Tagjaim, mintha puha viaszszá olvadtak volna és kissé keserűnek is találtam a füst ízét. Kábultan hanyatlottam el a karszékekben és félig zárt pillámon át észrevettem, hogy az ablakot elfelejtettem becsukni; de nem bántam, mert kellemes illat szállt be a lakomák felől.

Bohó gondolatom támadt: hátha Giulietta szeret engemet és az utolsó percében, akár az oltár előtt, megszöki és utálatos vőlegényét elhagyva, karjaimba menekül? Nagyön edes volt ez a remény és megnyugtató.

Csakugyan eljött. Sűrű könnyhullajtások közt folyton csókolgatott és elmondta, hogyan szökött hozzám. Megesküdt, hogy sohasem válnak el.

— Vártalak! — feleltem és kimondhatatlan boldogságot éreztem. De boldogságomat csakhamar áttűzelte a vágy és csókjaink oly szomjasak lettek, mint a pokol. Ölemben vettem, mint a kis babát, úgy becéztem... Mennyei pillanatok voltak ezek...

Kopogtak.
— Értsem jönnek! Védj meg! — sikoltott Giulietta és elrejtőzött. A kopogást többször ismételte valaki és végre durván belökte az ajtót. A vörös főhadnagy jelent meg.

— Hát te mit csinálsz? — kiáltott rám.
Szó nélkül felkaptam revolveremet és keresztül lőttem a főhadnagyot.

... Hetek múlva kerültem ki a kórházból. Mondják, agytifuszom volt.

Elmesélték, hogy mindenki aggódva figyelte lelkiállapotomat az esküvő előtti napokon. És mikor az esküvő reggelén bezárkóztam szobámba, mindenki azt hitte, hogy öngyilkosságot követtem el. (Azt mondják, tényleg megmérgeztem magam; pedig nem igaz, csak ópiumot szittam.) Legjobbban félt ettől a főhadnagy; agyongyötörte a lelkiismereti furdalás és még az esküvő előtt lakomára rohant, megnézni, mi bajom.

Az ajtó zárva volt. Kifeszítette. Próbált felköltetni, de mivel ez nem sikerült és az arczom halálsápadt volt, azt hitte, hogy meghaltam és ijedtében fejelte magát az én revolveremmel, a mely, szokás szerint, megtöltve az asztalon hevert. Mondják, mégsem bírta a szívére vállalni, hogy miatta emésztettem el magam.

A dolog pedig úgy áll, hogy üdvösséget álmodtam az ópiumtól, a mikor fölébresztett a

nyavalyás. Nem elég, hogy az életben való boldogságtól megfosztott, még az álmodott üdvömet is elrabolta; álmomban sem hagyta, hogy Giulietta végre az enyém legyen. Fáj-dálmamban és dühömben keresztül löttem a bitangot. Kiadta a páráját nyomban és nekem úgy rémlett, hogy a holttest mellől egy vörös kutya nyivákolva futott el. Azt hiszem, a lelke lehetett.

Mikor a kórházból előkerültem, első dolgom volt az ezredesnél jelentkezni, hogy a főhadnagy nem öngyilkos módon halt meg, hanem az én kezem által. Az ezredes csak mosolygott és ennyit mondott:

— Majd elmúlik, fiam. Ez még a betegség-ből maradt, hogy ilyesmiket beszél.

A százados ezután hazament. Többet nem találkoztunk vele. Agyfalekűdt és néhány nap múlva meghalt...

JEROME ÚJ SZÍNŰVE.

A címét nem merem mindjárt kimondani; arra jóformán elő kell készülni fokozatosan annak az elmondásával, hogy a londoni színházakban egy-két év óta egyre hosszabbodni látszanak a drámák czeit; egy-egy tulajdonnév helyett lassanként mondatokká váltak az czeit és így vonultak föl előttünk egymásután ezek: His House in Order, (csak a háza rendben legyen), What every woman knows (a mit minden asszony tud), meg: Alice sit by the fire (otthon ülő Alice), a míg végre aztán elérkeztünk a Jerome új darabjának ehhez a lehetetlen címéhez: The Passing of the Third Floor Back (a harmademeleti hátsó lakó megjelenése). Nos úgy-e, hogy ezt nem lehetett némi előkészület nélkül kimondani?

Kétséges különben az is, hogy új darabnak jogosan nevezem-e, mert hiszen Londonban körülbelül kétszázszor adták már eggyében, de ez nem kibébiti, hanem inkább növeli azt az okot, hogy szólnunk kelljen róla, kivált ha azt is hozzá tesszük, hogy Londont, azt a várost, a hol esténként mintegy ötven színházban játszanak, és a darab úgy meg tudta mozdítani, hogy irodalmi szalonokban külön ennek a megtárgyalására jöttek össze több helyen, sőt nem egy templomban prédikáltak is róla.

Micsoda darab lehet ez?

A legvakmerőbb dolgok egyike, a mit valaha láttam. De nem holmi szenzációban, soha nem látott szinpadai fogásokban álló vakmerőség az, a mi benne megnyilatkozik, hanem inkább az, hogy az író valósággal az útszélnék a színvonaláig süllyedő köznapiság körrel és emberekkel vesző bennünket körül és itt, ebben a nyomasztóan sivar légkörben esendíti meg azt a hangot, a melyre mintegy felkapjuk a fejünket és szemünk valahol az ég tiszta magasságában keresi, honnan áradt felénk az a hang? Ott vagyunk, mondom, a legsivárabbán prózai, szintelenül józan környezetben és mégis, mikor egy-egy jelenetben szinte megdöbbenve mondjuk magunknak: «Lám, hisz itt tiszta miszticizmus előtt állunk!» akkor is elfogadjuk ezt a sajátos és vakmerő összetételt, egyszerűen, mert az író érdekelni tud bennünket.

Vakmerő, mondom, ebben a darabban minden. Még a külsőségei is. A három felvonást az író külön-külön ezimel látja el ilyenformán: A prolog, A darab, Az utójáték. A szereplők pedig fel vannak sorolva minden felvonás számára külön, de úgy, hogy igazi neve az alakoknak csak a középső felvonásban van; ott hívják őket pl. Tomkins órnagynak, Larkcom Harrynek, Haight Joenak, de a prologban pl. csak így vannak felsorolva: A gyáva, a esaló, a szatir, a kapaszkodó, a kifestett hölgy és így tovább. — Az epiloban pedig ilyen jelzéseket látunk: a jegyesek, a házastársak, egy agglagény stb.

És ha a színészek névsorán futtatjuk végig a szemünket, látjuk, hogy a főszereplőnek, az európai hírű Forbes Robertsonnak a neve a prologban: a jövevény, a darabban: a harmademeleti hátsó lakó, az epiloban: egy jóbarát.

Ezt a különös beosztású szinlapot tartjuk tehát a kezünkben, mikor a függöny felgö-

dültével bizony már öt perc múlva azt veszszük észre, hogy kinosan kétes társaságba jutottunk. Olyanba, a melynek a légköre nyomasztóbb, szinte a Gorkij Éjjeli szállásának a légkörénél is, mivel nem nyíltan, bevalótlan alacsony, hanem uriaskodó akar lenni, «fenn akarja tartani a külszint» stb., de lényegében csak olyan alacsony és rothadt, mint amaz, mert csupa apróbb-nagyobb csalással, homályos eszelekedettel, görbe fordulattal egyengeti ott kiki a maga útját az élet, vagyis annak kopott, keshegt, proletár paródiája, a megélhetés útján.

London Bloomsbury nevű negyedében vagyunk ott, a hol utcák utcák mellett vannak tele a jobb, rosszabb, de mindig polgári, kisebb középosztálybeli kosztházakkal. Van közös szalon bennük, van közös ebédlő, a melyhez esengő szolítja a vendégeket és ezek bizonyos mértékig teljes díszben jelennek meg az ebédlő, ott aztán beszél egyik arról, hogy színházba készül, a másik arról, hogy miféle előkelő ismerősénél volt látogatásban, de azért valami vigasztalanul «nem igaz» mindig ott borong valamennyiök fölött. Az erőlködésnek, mást mutatásnak, hamis helyzetnek az a rettenetes veszedelme, a mi lassanként minden rossz ösztönt fel bír ébreszteni az emberi lélekben; nem mert ez talán nagyon bűnös, csak mert gyarló, a ki inkább csalni fog, vagy hazudik, vagy eladja magát, semhogy öszintén és bátran álljon ki az étlettel igaz, nyílt küzdelemre.

Csupa apró család itt is. A háziasszony, a kinek pénz kell csinálnia a kosztadás minden tételéből, de a ki ezt bizonyos eleganciával szeretné eszelekedni, úgy fogadja a fizető kosztosokat a tea-asztalnál, mintha vendégszeretből adna nekik mindent, de azért a teát lehetőleg gyöngérez kézíti, a tejebe vetet őnt, a cselédét pedig megtanulja azt a becses eszmét, hogy a whisky-t hideg teával lehet fölszaporítani; — de persze nemcsak ő esal, hanem rá is rájár a rúd mások részéről; a mikor pl. az egyik hölgy lejön a téához díszesen felöltözve, a mint egyszerre maga marad, a zongora-gyertyákat hirtelen kicseréli a ridiküljében lehozott rövid gyertyatűkkel: — az egyik férilakó meg álkulesot talál a kulcsra-járó líkörös szekrényhez; a nyugalmazott órnagy könnyed és elegáns mozdulattal sutytyantja bele a maradék teasüteményt a ezilinderébe és így tovább.

De persze, nagyobb méretű álnokságok is tárnak fel előttünk ebben a hazugságokkal telt légkörben. Az órnagy szép és lelkesen még sok jó vonást megörzött leánya szeret egy fiatal festőt, de egyikük sem elég bátor az étlettel és talán szegénységgel megküdeni, azért a leány félig meddig beleegyezik, hogy

Megérkezés az Iparművészeti Múzeumhoz.

egy visszatartó, de gazdag bookmaker felesége legyen, egy tőzsdeügynök pedig légből kapott ezüsbányákra tervez részvénytársaságot.

Vigasztalanság mindenütt.

Még a maga haszontalan voltát ezimikusan emlegető kis szolgáló is oda vágja egyszer, asztalterítés közben az asszonyának: «Mire valók is» vagyunk mi itt mindnyájan? Mi hiszünk a világnak mibőlünk? Hisz mindnyájan csak eszünk egymást; senki se tesz a másikért semmit. Nincs mi bennünk egyikünkben tán már egy szikrányi jó se!»

Ekkor kopognak. Ki az? Ah, igaz, eszükbe jut, hogy az ajtón kint függ a hirdetési cédula, mert a harmademeleti hátsó lakás üres. A háziasszony pózba helyezkedik, a cseléd til-tul-rende rángatja a kőtenyét, ruhajait és meg ajtót nyitni; a közönség pedig — nos a közönség szinte villamos feszültséggel várakozik, mióta a cseléd meg az asszony összevissza való beszédje közepette az a három el-különített, tagolt koppanás felhangzott ottkint.

Riadó taps zúg végig a zsúfolt házban. Forbes Robertson jön be. Éles vágású, tipikus angol szász arczat nem alakítja semmiféle maskár; a ruházata egyszerű utcai öltözék és galléroköpeny, de a mint ez a lelki tisztaság-tól és értelemről sugárzó tekintet felénk fordul és a mint megzundul az a hang, a mely minden szótagnak afele tiszta aranyásvit ad meg, valamit érzünk; mintha itt most valami új lapra fordítanának előttünk.

Csupa köznapisággal folytatódik pedig a dolog. A háziasszony nyársat nyelt méltósággal dicseri fel a maga «klientéláját». A kétes börzeügynök «a pénzügyvilág kiváló képviselője» az ő szavai szerint, a bookmaker «előkelő sportférfi» és így tovább. A jövevény hallgatja azzal az arccal, a mely nem gúnyol, nem lenéz akkor, mikor mindenben keresztlát, hanem csak szánakozik, szánakozik végtelenül a keserves erőlködésen, és — megbocsát. Mivel hogy mindent megértene annyi, mint mindent megbocsátani. A háziasszony a szobát, az örökké jelenlevő kapzsisági ösztönből, rögtön többre mondja, persze az alkuvásra számítva; de lám, a jövevény azt mondja: ha ön két frankot szab meg ár gyanánt, akkor az bizonyosan megéri, mert hisz ön ismeri a szobát; minek is nézném meg? Az asszony egy kicsit megzavarodik. Neki még soha sem hitt így senki. — A cseléd, a kibez eddig mindenki lenéző volt és a ki erre önvédelemből durczás, nyeltes, vakmerő lett, — hallja, hogy a jövevény mint szívességet kér tőle valamit és egy pillanatig leeresztett kézből, ámulva néz rá. A jövevény kiveszi a szobát; fölmege, hogy mindjárt elfoglalja még ebéd előtt; a háziasszony meg a cseléd ott maradnak, egymásra meredve, mint a kikk előtt látomás jelent meg. A függöny legördül.

A második felvonásban egymásután szál-linkóznak ki az ebédlőből a társalgóba. Apró irigykedések itt is. Néma, titkolt versengés a legjobb székért, meleg sarokért, világosságért. De közbe mindenki valami fegyverkező, védekező szándékkal érzi, hogy erre az idegenre jó lesz vigyázni. Az idegen is jön azonban és közéjük vegyül.

A zongora mellett ülő ezimikus fiatal zenészt, a ki dicsekszik azzal, hogy ő szívességből sohasem tett még senkinek semmit, azzal szolítja meg, milyen szép tőle, hogy a maga derült, vidám lelkével annyit juttat a többieknek; — a míg ez lassanként azzal távozik, hogy: nem is tudtam, hogy így eszelekedtem, de — de jól esik azt hallani, hogy így volt. — A börzeügynök is sorra kerül. A mint az ezüsbánya-részvényeket kezdi rákötni, mint ropant előnyös dolgot az idegenre, ez olyan bizalommal, hálával mond neki köszönetet és azt mondja, ő nagyon jól tudja, mivel tartozik egy ilyen pénzember a maga, az állása, de meg az egész fajta becsületének is, hogy emez egy kicsit zavarodottan kacaztol a papírosok között és — és arra kéri az idegent, hogy talán gondolkozzék a dolgon egy kicsit. Sorra kerülnek mind; az idegen fegyvere

Az Iparművészeti Múzeum kiállításán.

TÉLI ÉLET TÁTRA-LOMNICZON. — Alice főhercegnő, Frigyes főherceg legifjabb leánya skia.

voltak, mindig egy: (noha a használatnak a módja káprázatosan változatos) ugyanis az, hogy ez az ember meg akarja, meg tudja látni azt a jót, a mely végre valahol ott rejlik még a leggyarlóbb emberi lélekben is. Szemet húny a rossz előtt és a mint így az ő szeme csak a jóra irányul, az is, a kivel így bánik, mintegy látni kezdi önmagában a jót; bizni kezd önmagában, visszarad az előbbi énjétől és vágyakozni kezd az átalakulás után.

Már most aztán hogy Jerome mindig hű-e a valósághoz, hogy esetleg nem túlozza-e azt hogy az idegen valamennyiönél sikert arat és hogy az élet néha nem csafolna-e rá az írora kudarcával, azt nem tudom, de nem is kérdezem. Dramaturgiai szempontból a mi az embert érdekli, csak az a templomi csöndesség és közben az a sok, sok sírás ott a londoni közönség soraiban, a mely közönségről már elmondták azt, hogy az angol operett bohózkodásán kívül egyéb nem való neki. (Azt pedig, a mint azóta egy irodalmi szalonban hallottam, csak mellékesen jegyzem ide, hogy mióta ez a darab a műsoron van, Jerome is, meg Forbes Robertson is halomszára kapják azokat a leveleket, a melyek egy-egy megtörténtek a szívből úgy törnek ki, mint valami hálaadó imádság; — és hogy nem egy jótékony ezél kapott számos névtelen adományt azzal a megjegyzéssel, hogy az illető ebben vagy abban nem járt el eddig igaz módon, de a darab hatása alatt annak a jóvátételül küldi az adományt.)

Az idegen legnagyobb diadala talán az, mikor a szép Viviant visszatartja attól, hogy pénzházasságot kössön: — meg a szatir-lelkű gazdag kérésben is felkelti annak az érzését, hogy egy nő kezét szerelem nélkül fogadni el szintén alacsonyosság. Az igaz, hogy ebben a jelenetben a visszatartó Knight ábrázolója, Hendrie olyan detail rajzu színművészetet produkál, hogy mikor kimegy, percekig rázza a házat a tapsolás. — Az örnagyot meg a feleségét, a kik bizony sokszor «odamondanak» egymásnak egyet-mást, lassan visszavezeti gondolatban arra az időre, mikor szeretni keztek egymást, és külön-külön mind a kettőnek azt mondja, hogy ha köztük és valaki más közt valami történt, azt mindig úgy kell nézünk, hogy a hiba mindig a mi hibánk.

Mindez köznap, igen köznap társalgás közepette történik. Egyszer-kétszer esik csak meg, hogy ez vagy amaz a szereplő azt mondja neki: «Mintha valaha találkoztam volna önnel. Mintha a hangja ismerősnek tetszenek.» — Késő éjjel pedig, mikor már mindenki nyugalomra tért, a megmentett, megtérített leány, Vivian lejön a társalgóba; csak az idegen áll ott; a lámpák el vannak oltva, csak az ablakon át szűrődik be valami derengés, fényvel öntve el azt az alakot. És Vivian

szinte megdöbbenve rebegi: «Kicsoda ön Nekem úgy tetszik, mintha néha, esőndes esti órák, a magányon keresztül az ön hangját hallottam volna. Nem ön a...?» «Lakó vagyok, mint önök mind. Jó éjszakát!» feleli az idegen. És a függöny megint legördül.

A harmadik felvonás ugyanabban a szobában játszik, de mégis milyen más az egész kis világ. Vivian vőlegénye, a festő, felbátorodva dolgozik, a visszautasított gazdag kérés barátai segítőkészt nyújt, az örnagy és a felesége jók, nyájassak egymáshoz, a kapaszködő, elődi «szegény rokon» abba hagyja az erőlködést, inkább ő fordul segítségül a nála szegényebbekhez és beáll «gazdag nagynéninek»; — a háziasszony és a vendégei vonzó apró szíveségeket tesznek egymás iránt, a háziasszony és egy lakó közt a közönség óriási derültégétől kísérve, az az új jelenség meg végbe a heti számla rendezése közt, hogy a vendégnek nem arra kell figyelmeztetnie, hogy többel, hanem hogy kevesebbet számított fel. A kis eselőd, a kivel most mind szépen bánunk és a ki tisztá, illedelmes hajadonná vált előttünk, rátor a csábítás eszközeül felajánlott smaragd fülbevalóra és, ekkor egyedül marad az idegennel, a ki arra kéri: «Most pedig, mivel engem az utam tovább visz innen, bocsáss ki az ajtón, leányom, esendesen; esükd be halkan mögöttem az ajtót, mikor kilépek ebből a házból!» A leány sirva köszöni meg neki, hogy eljött közéjük. Az idegen azt feleli: «Jöttem, mert szükségetek volt rám!»

Ezzel kimegy, lenn a sötét utcájában valami derengés támad, a melynek fénye mintha követné a lépteit annak, a ki így lassan eltűnik előttünk az éjszakában. És mikor kibontakozik előttünk a darab alapeszméje, hogy az igazi szeretet abban áll, ha mindenki próbáljuk meglátni azt, a mi jó; s a mint magunk is sejtte kérdezzük, mit jelent a misztikusnak átsuhanó árnya itt-ott a darabban, eszünkbe jut az a keleti legenda, a melyet az emberiség legnagyobb jölteveijéről mondanak, nem is az ő saját követői, hanem a perzsa vallás hívei, elmondva, hogy mikor az útfélen elhullott szegény ebtől mindenki elfordult, az az Egy még abban is látott valami jót; lehajolt föléje és azt mondta: «Néz-zetek a fogát! Olyan fehér, mint a gyöngy!» És ekkor tudjuk, mi a Jerome darabjában a rejtett értelem. *Gineverné Gyöngy Ilona.*

A LESZÓLÁS MŰVÉSZETE.

A «Vasárnapi Ujság» 5-ik számának A hét-ről című rovatában egy kikezdés nagyon fontos kérdést bolygat, midőn a művészeti kritizálásról elmélkedik egy legutóbb eldöntött építészeti pályázat alkalmából. Szabadon az ott tett megjegyzésekhez még néhányat fűzni, mi-

után köztudomásúlag e tárgy sohasem lehet kellőleg kimerítve.

A bírálatoknál az szokott lenni a baj, hogy a bíráló elfelejti azt a kötelességét, melyet az esztétika szab elébe. Ez ugyanis azt követeli tőle, hogy álljon a művész — vagy költő és író — szempontjára, mutassa meg ennek helyességét vagy helytelenségét és ebből indulva ki, tegye feladatává megítélni, hogy az adott körülmények között az alapeszme megfelelő-e, s hogy kivitele az eszmét kimeríti-e vagy nem? Ha a bíráló így jár el, akkor úgyszólván újra teremti a művet és ennél fogva egyenrangúvá válik a mű szerzőjével, legalább is oly mértékben, mint az előadó művész.

És ez a másod-szerzés nem meddő munka. Ez a nagy közönséget orientálja, tanítja. Ha az előadó művész az utóbbinak élvezetet nyújt, a kritikus meg szellemét nemesíti, ítélőtehetségét élesíti, a mi pszichológiai szempontból bizonyosan nagyobb eredmény, mint a pusztá élvezet.

Ebből kifolyólag ki lehet tehát mondani, hogy kritizálás nélkül a művészet nem volna teljes. Csak hogy a mint ritka a jó szerző, úgy ritka a jó kritikus is. Amannak önálló képzelőtehetséggel, ötletességgel, szakképzettséggel kell bírnia, emennek meg szakképzettséggel, fel-fogással és logikával. A morális követelményekről — minők a részrehajlatlanság, a méltányosság, — természetesen nem is beszélnek, mert ezeknek megkívánatása magától értődik.

A kritizálással szemben tehát nem szabad a tiltakozás szempontjára állni. A rossz kritika csak magának árt, mert bebizonyítja, hogy szerzője nem bír hivatásának kellékeivel. S azt sem kell hinni, hogy a közönséget véglegesen félrevezeti. Legfeljebb csak időlegesen s akkor is csak azokat, kik önállólag gondolkozni abszolút nem tudnak.

A jó kritika ellenben valóságos jótétemény egy ország szellemi életére nézve, a mint ezt irodalmunk történelme megzafolhatatlanul bebizonyította, mert föllendülése, nagysága nagyrésztben Kazinczy, Vörösmarty, Bajza, Arany és Gyulai Pál fáradszatos kritikai éberségének, jó tanácsainak és őnzetlen buzdításainak köszönhető.

Szerencsétlenségünk az, hogy kevesen levén magyarok, s nyelvünk nem bírván elterjedtséggel, a kritika igen sokat szenved a pajtásokodás befolyásától. Innen a sok rögtönzött és mulékony nagyság, a gyakran meg nem magyarázható és meg nem érdemelt háttérbeszorítás.

E részben, azt lehet mondani, hogy provin-cializálás a viszonyaink. S az elmondottak után látni lehet, hogy ezen a sajnos állapotban éppen csak a magas röptű kritika segíthet hatásosan. Reméljük, hogy a magyar géniusz megteremtí lassanként nálunk az esztétika művelőinek ezen nélkülözhetlen osztályát is!

Páris, 1909 február 4.

Bertha Sándor.

MISS RANDOLPH UTAZÁSA.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta C. N. és A. M. Williamson.

Boldognak éreznéd magadat a chateau udvarában, mert azt találnád, a mit én is találtam, hogy Európában nincs ahhoz fogható dolog. Valóságos építészeti múzeum, mely leg-
alább három korszak tanulmányozására szolgál. Mikor Miss Randolph a maga nemében oly tökéletes, faragványainak szeszélyes szépségével ámulatba ejtő nyílt lépcsőházat nézegette, meg sem lepott az a kérdése, vajjon nem álmodik-e és látjuk-e mi is azt, a mi őt annyira megragadja? «Ez csipke, kőből való csipke», — mondá. És igaza volt. Új jelzőket eszelt ki az ablakok, a szobrázati kivitelű parkányok, a páratlanul finom izlésű és elmés tökéletességű parkányzat jellemzésére.

«Én oly jólelkű tudnék lenni, ha mindig ezt a lépcsőházat látnám magam előtt, — kiáltott fel. — Csodálatos, hogy semmi hatással sem volt Medici Katalin jellemére. Feltételezem, hogy a mikor itt élt, az idő legnagyobb részét a szobákban töltötte és mérget kevert. Sajná-

lom, hogy tegnap azt mondtam I. Ferenczről, hogy nevétséges orra volt. Az az ember, a ki ilyet épített, lehetett akármilyen és lehetett akármilyen; jogában állt.»

És csak láttad volna, milyen szemeket meresztett Miss Randolph a lelkesedő Talley-randra, ki «Comme c'est beau!» felkiáltásra fakadt épen az udvar balszárnyán, melynek rossz izléseért és okatlan extravaganziájáért Gaston d'Orléans-t terheli a felelősség, és melyet nem is szabad együtt említeni I. Ferencz vidám stílusú renaissance-homlokzatával.

Mikor e helyről végre el tudott szakadni Miss Randolph, a kastély termeibe léptünk és itt már teljes önmegfeledezéssel mélyedtem Guise herceg meggyilkoltatásának drámai esztétisébe. Nem sokat törődtem én azzal, hogy nincs okom annyira belemelegedni a tárgyba. Csak egy óhajomásom volt: Miss Randolph érdeklődését felkelteni, alkalmat találni annak kimutatására, hogy ugyan eszes fickót fogadott fel *chauffeur*-nek, mindenesetre különb embert, mint a milyen a *gentleman* Talley-rand.

Az egyik ablakon át megmutattam azt a házat, a honnan Guise herceget, midőn kedvese karjai között mulatott, kicsalták; kijelöltem azt a helyet, a hol türelmetlenül támaszkodót, a kandallóhoz, várva III. Henrikőt a kihallgatást; mutattam a küszöböt, melyen át a *view cabinet*-ba készült lépni, midőn a szőnyeget félretolva, érezte hátában a törzsűrást, mely halált okozta; elbeszéltem, hogyan menekült «à moi!» kiáltással és hol rogyott le halva; negyven sebből vérezve, negyven összeeseküdt nemesnek szúrásaitól; megmutattam a kis kápolnát, a hol két szerzetes, mialatt a gyilkosság történt, imákat mormolt, Istentől kérve a gaztett szerencsés sikerét.

Annyira elmélyedtem fejtegetéseimbe, szinte fellekesülve Miss Randolph rajtam függő szemének csillagtűzétől, hogy észre sem vettem hallgatóközönségemnek szaporodását, mig-nem — épen az imént említett pontnál, — hirtelen egy gyöngye, Mary néninek iszonyodást kifejező «oh!» felkiáltását visszhangoztató idegen szózatot hallottam, közvetlenül hátam mögött. Ekkor megfordultam és láttam egy urat és egy fiatal nőt, kik észrevehetőleg nagy figyelemmel csüggték ajkaimon.

A férfi szakasztott olyan volt, mint az izletes mártásokat ajánlgató hirdetések rajza. Ismered ezt a típust, a mosolygó, jól meghízott, vörösarozú, jóképű John Bull-fajtát; úgy rajzolják, hogy élvezi az ebédet, melyet a lelkesedését okozó mártás fűszerez. Csak rá kellett nézmem a borotvált ajkú, állszakállú, éles és mégis barátságos pillantású úrra, és azonnal kitaláltam, hogy ünnepnap kiránduláson levő jómódú kereskedő, ki Lancashire vagy Yorkshire

A HÓ-SZOBÁRSZOK MUNKÁHOZ FOGNAK.

szülöttje. A fiatal nő lehetett leánya vagy ifjú felesége; az elsőt valószínűbbnek tartottam. A csinos fiatal teremtsnek nagy fekete szeme volt és fénylő, őszibarackra emlékeztető arczszíne; hajviselete lelkiismeretesen utánozta Alexandra királynőt; a csinos termetet eléggé emelte a túlságosan dívatos ruha, mely valószínűleg nem a kellő párisi salontól származott. Önkénytelenül érezte az ember, hogy ezt a nőt kényeztető szülei főnemesek és gentleman-ek lányai számára való intézetben neveltették, természetesen mitsem gondolva a nevelés költségeivel.

Ettől a hölgytől eredt a Mary néni szavát követő visszhang, és ő, midőn hátra és feleje fordultam, daczosan pillantott rám. Igen, csak ez a szó fejezi ki viselkedését. De nem ő szólt, hanem kísérője.

«Bocsánatot kérek, — így szólt, a társaság minden tagjához intéve mentességét és a hölgyeket kimondhatatlanul elegáns kalapjával köszöntve, — legyen szabad reménylenem, nem méltóztatnak rossz néven venni, hogy a lányommal együtt ennek az igen értelmes vezetőnek a magyarázatát hallgatom. Lányom tanult francziául, de úgy látom, itt nem veszi kellő hasznát; azt hiszi ő, hogy Bloisban másképp beszélnek, mint Párisban. Bármint legyen, annyi tény, egyikünk sem értett egy szót sem

aból, a mit a francia *guide* mondott; ép azért bátorokdunk önközöz csatlakozni, ép oly élvezetünkre, mint okulásunkra.»

Volt a szólóban valami megnyerő nyíltság, e mellett egyszersmind bizonyos a vidéki emberre valló ravasz okosság. Láttam, hogy főleg az én amerikai úrnőmhöz fordult szavaival, ki azonban — úgy vettem észre, — nem nagyon vonzódott a fiatal lányhoz. Miss Randolph mosolylyal válaszolt a papának hozzá intézett szavaival és udvariasan kijelentette, hogy engem az ő rendelkezésére is bocsát, azaz nem ellenzi, hogy a *chateau* nevezetességeit az apának és leányának is mutogassam. Én ezt szívesen vettem abban a reményben, hogy az újonnan érkezett fiatal hölgy leköti majd Mr. Talleyrand figyelmét; midőn tehát illetlen körülmények között folytattuk kutatásainkat, ügyesen módját találtam két csoportra osztani a társaságot. Az egyikben Miss Randolph volt a lancashirei úrral (odavallónak kellett lennie, kiejtése után itélve) és velem; a másikba Mary néni tartozott, továbbá a fiatal angol lány és a hosszú szempillájú monsieur. Ez a csoportosítás tetszett az öreg úrnak ép úgy, mint nekem, vajjon másnak-e, azt már nem tudom. A leírt rendben körüljártunk Medici Katalin lakosztályában (hol Mary néni figyelmét főleg az ármányos méregtartó szekrények vonták magukra, onnan pedig a felséges erkélyekre léptünk.

A lancashirei úr, élve Miss Randolph engedélyével, egészen fesztelenül vette igénybe szolgálomat és szinte elhalmozott történelmi tudakozódásokkal. De nyilvánvaló volt, hogy nincs tisztában állásomra nézve.

«Ön elsőrendű tehetséget fejt ki, mint előadó, — így szólt. — Azt kell hinnem, hogy foglalkozásán előadásokat tartani.»

«Nem egészen», — válaszoltam és lopva pillantottam Miss Randolphra, ki jól mulatott a félreértésen és nem tett kísérletet a jó úr felvilágosítására. Ez utóbbi azt képzelhette, hogy borkabát és lábvédő rendes öltözéke oly idegenvezetőnek, ki magyarázó előadásokat tart. «Egy-egy napra szerződik ön, — kérdezte tőlem, — vagy az egész utazás tartamára?» «Ezúttal az egész tourra szerződöttetek, s ir, — válaszoltam, folytatva a játékot úrnőm mulatgatására.

A jó úr gondolkodva dörzsölte állát. «Beadeker ezen a tájékon több régi chateau látogatását ajánlja, — így szólt. — Ismeri ön mindezeket?»

Azt mondtam erre, hogy valamennyiben jártam.

«Valamennyi olyan érdekes, mint ezek itt?»

«Bizonyára; hol egyik, hol másik tekintetben.»

«Hm! Beszél ön francziául?»

«Még lehetőszen, — válaszoltam szerényen.

«No hát, ha ez a fiatal hölgy nem szerződ-

SÉTA A HÓBAN.

TÉLI ÉLET TÁTRA-LOMNICZON. — Jolly Gyula fővitélel.

KÉSZ AZ EGYIK HŐEMBER.

tette önt nagyon hosszú időre, azt az ajánlatot teszem, hogy minket kísérjen utunkban. Eredetileg nem volt szándékom kísérő-vezetővel utazni; de olyan derék legény, mint ön, minden bizonynyal növelné a kirándulás kellemességét. Úgy veszem észre, hogy ön valóságos élő encyclopaedia. Annyit fizetek, a mennyit csak akar, ahhoz mérten . . .

«És, édes papa, az úton egész Cannesig ve-lünk tarthatna!» — vágott közbe a lancashirei lány, miből először következtem, hogy ő is hallgatta magyarázataimat, noha az előttünk lévő csoportba csatlakozott. A papához inté-zett szavai nyilván nekem is szóltak. Nem mer-tem Miss Randolphra tekinteni, de reméltem, hogy annál többre fog becsülni, minél jobban tapasztalja, hogy mások is méltányolják szol-gálataimat.

Még gondolkoztam a megfelelő válaszon, mi-dön úrnóm ennek szüksége alól felmentett. Mondhatom, nagyon kurtán beszélt a fiatal lancashirei hölgyhöz.

«Attól tartok, esalódik ön, — válaszolt *chauffeurje* helyett, — Brown az én szolgálá-tomba szegődött. Azt akarom mondani (imádni való pir futotta el arczát), kötelezettséget vál-lalt egy ideig nagynénemmel és velem tartani. Automobil-körítón vagyunk.»

«Kétségtelenül bocsánatot kell kérnem, — szolt az öreg úr, mialatt a két fiatal lány egy-mást, illetőleg egymás ruháját méregette. — Nem volt tudomásom a fennálló kötelezettsé-géről. Mindamellett, ha majd szabad lesz, — folytatá hozzám fordulva, — értesítsen engem. Mi jó sokáig szándékozunk utazgatni és én megkedveltem az ön jó modorát. Ma itt Blois-ban a Grand Hôtelben maradok, azután Tours felé vesszük utunkat és így, kényelmes állo-másokat tartva, el akarunk jutni a Rivieráig. Cannesben kissé megállapodunk, mert ott ne-hány jó ismerőssel kell találkoznunk. De ime, itt a névjegyem, állandó lakásom címével; forduljon csak levéllel hozzám, vagy — a mi még jobb — sürgőnyvel.» Erre köszönetet mondott Miss Randolphnak, hogy engem ren-delkezésére bocsátott, köszönetet nekem is és befejező akkord gyanánt átnyújtotta névjegyét.

Ezalatt a kastélylány is «végeztünk», mint a lelkiismeretes Mary néni mondaná, és távozni készültünk. Kölesönös hajlongásokkal (Miss Randolph és a lancashirei leány a fegyveres semlegességet juttatták kifejezésre) búcsúztunk. Csak ezután néztem meg a névjegyet, mely ugyancsak meglepett.

«Mr. Jabez Barrow, Edenholme Hall, Liver-pool», ezt olvastam rajta. Te, barátom, alig találsz valami feltűnőt e szavakon, bár kétség-telenül figyelmet keltő a cím, de én előttem nem kevesebbet tárt fel, mint egy kész bonyo-dalmat. Furcsa, milyen szűk hely ez a világ! Azonnal tisztában leszel a helyzettel, ha eny-nyit monddok: «A gyapotkirály». Igen, ő az,

talán már ki is találd. Ezek a Barrow-ék az édesanyjának a legújabb pártfogottjai. Jabez Barrow az a «sajátságos, eredeti öreg úr», a kivel szeretnék, hogy találkozzam, mi czélből már intézkedéseket is tett. Miss Barrow az a «bájos, gyönyörű tekintetű és elragadó modorú leány», ki kedves anyám véleménye szerint oly kívánatos menyee lehetne. Kár, hogy a te orvo-sod minden útiterünket megfűszerte, más-különbön szerencséd lehetett volna velem együtt bemutatkozni az örökösönök, és én, persze, a saját kilátásaimról szívesen lemondanék a te javadra. De hát a hogy van, úgy van; nem gondolom, hogy valami kellemetlenség szár-mazhatik a véletlen találkozásból, bár a ma-gam érdekében jól kell vigyáznom a jellemé-nyekre. Nem láttam kodakot az aranyember és leánya kezében. Ugyan kellemetlenül lép-né meg édesanyámat, ha fényképet látná. Talán volt is kodak náluk és csak ügyesen rejté-gték.

Még a névjegyem töprenkedtem, midőn Miss Randolph felszólított, hogy kövessem, és én nyomdokában haladtam a hótélbe vezető festői régi utcán végig. Talleyrand már szolgálátra készen várt úrnómra, kinek csak azt a paran-csot kellett kiadnia, hogy a kocsit a villásreggeli után készen álljon és Amboiseba indulhasson. Ehhez képest átballagtam a saját tanyáma és

AZ UTOLSÓ SIMÍTÁS.

SZOBRAZAT A HÓBAN TÁTRA-LOMNICZON. — József Gyula féltételei.

utasítottam Almondot, hogy Napieremet hala-déktalanul indítsa Amboise-nak, ott pedig egy hótélben, melyet kijelöltem számára, további parancsaimat várja.

Ugy-e attól kezdés tartani, hogy ennek a levélnek már sohasem lesz vége? Hadd próbál-jam hát kíváncsiságodat felbreszteni, közölve veled, hogy van még érdekes mondanivalóm, és ép ezért, ha különösnek tetszik is, éjféltáj-ban használom fel néhány szabad órát, mi-akor már nem lehet messze a hajnal. Mihelyt nappalodik, ez a mostani kalandom is fordulóp-onthoz ér — egészen másféle, új fejlődésnek kell bekövetkezni. De elég volt a példálózga-tásból.

Erre felé a Loire tájéka csodaszép, a nagy-szerűséget párosítja az egyszerű bájjal; a folyó mellett kigyózó út, lehet mondani, egészen sík, kitűnő állapotban is van, motorral való jár-hatóságnak eszményképe. Amboise a jó Blois várostól alig húsz mérföldnyire van. Minden tisztességes gondolkodású motor egy óránál kevesebb idő alatt gördülhet a nagy szürke chateau-tól az amboise-i fénylő tejfehér kas-télyhoz, de a mi ördögös kocsink mindig a maga módját követi.

Miss Randolph mondta egyszer, hogy a motorkocsi tulajdonosa olyan, mint az az ember, kinek félig szelídített sárkány tartozik a családjához. Teljes igaza van a szegény gyer-meknek, ha saját motorkocsiját érti. Utóbbi időben ez a démon kissé kevésbé pokoli mő-don viselkedett, reméltem is, hogy jó sikerrel futja meg az utat Amboise-ig, a mit már azért is különösen kívánatosnak tartottam, mivel a hosszú szempillájú monsieur a Pieperén kisérni készült bennünket. De a jó viselkedés csak-hamar kelepezének bizonyult.

A podgyászt már feltettük: Talleyrand nagy szolgálatkészséggel a hölgyek körül forgott, kik az udvaron csak arra vártak, hogy a ko-csira ülhessenek, mikor a motor gaz fejébe vette, hogy meg nem mozdul — megszállta a gyengesség, talán mert kissé hideg volt a ben-zin. Természetesen tanuja akart lenni útra-kelésünknek a szokott, hótélből és csavargókból álló gyülekezet, azontúl pedig érdeklődő szemlélőül a lépcsőfőn ki más állott volna, mint Jabez Barrow, «ésinos leányával»?

Mondhatom, vastag verejtékcseppek győ-nőztek homlokomon, midőn egy tucat kísér-let után sem mozdult a családi sárkány, bár a hosszú szempillás monsieur is majd megörjít-tett ostobánál ostobább tanácsaival. Maga Miss Randolph is kissé ideges kezdett lenni és oda-kiáltott hozzám: «Ugyan mi lehet a baj, Brown? Én önt erős embernek is képzeltem. Engedje Monsieur Talleyrandot megpróbálkozni, hiszen szakértő.»

Jól láttam, hogy a hosszú szempillás úr egy haladtunk, midőn különös reoességét hallva és hátratekintve, észrevettük, hogy a hátulsó gummiabroncsok egyike lecsúszott és mint valami fűzér vagy óriási féreg lógott a kereken.

Nyolcz óra volt. A villásreggeli már egy-kor költöttük el. Sötét éjszakában még nyolcz mérföldnyire voltunk Amboisetól. Ha az ab-roncs végek leváltak, a peremén gördülő kerék-kegely hogyan folytassuk utunkat? Ráutaltam en-nek lehetetlenségére és azt tanácsoltam, hogy éjszakára hagyjuk a kocsit egy parasztházban, melyet ott, a hol véletlenül megálltunk, a nem messze fehérlő fal mögött sejtthetünk, és igye-kezzünk valami alkalmatossághoz jutni, mely Amboiseba szállítson bennünket.

De a számításomból kifeledtem a hosszú szempillák tulajdonosát. Ez rögtön kapott a kínálózó alkalmon, és — hogy metaforával éljek — a hölgyek lábái elé rakta — a Pieper-kocsit. Ez, igaz, csak két embernek volt ké-szítve, de tágas ülésén elég hely jutott még egy harmadiknak is. Nagyon boldognak érez-né magát, így szolt a franciaia, ha a két hölgyet Amboiseba, a legelőkelőbb hótélbe vihetné, erre pedig csak pár percz kellene. A mi a *chauffeur*-t illeti, az maradjon vissza és viselje gondját a kocsinak.

De a *chauffeur* más színben látta a dolgot. Nem sajnálta ugyan a kis fáradozást, a mi tán várta volna, de hogy saját szemével lássa a darab intrikusának kocsiján tovagördülni imá-dott úrnőjét, azt már mégis sokallta.

cseppet sem szerette ezt az eszmét, következő-leg én örömmel üdvözöltem azt. Könnyű és kellemes körülzárni és tanácsokat osztani, egészen más nekifogni a munkának és azt el is végezni. Én nagy készséggel álltam félre, mialatt ő az indító fogantyút markolta. Erő kell, de ügyesség is a kocsi megindításához; ő e tulajdonságok egyikével sem rendelkezett. Először is képtelen volt a fogantyút a kom-presszió ellenében körülforgatni, majd további erőlködése folytán heves ellenhatás állt be, a fogantyú ellenkező irányban egészen megfor-dult és Talleyrandot leverte lábáról, úgy, hogy ez egész sápadtan az egyik fehérkötényes pin-cér karjai közé tántorgott. Akaratlanul elne-vettem magamat és talán nem pusztá képzelő-désem, hogy Miss Randolph mosolyát takarta el zsebkendőjével.

A hosszú szempillájú úr dühös volt. «Iszony-tató ez a német masina! — kiáltott fel. — Ilyen tökéletlen készítménynek nincs létjogosultsága. Nézzék csak az én kocsimat!» Egy ugrással a Pieperénél termett, egyet rántott a fogantyún és a motor azonnal mozgott, mint valami élő lény. Tetszés zaja kísérte mindenfelől, midőn ily módon bebizonyult, hogy mennyire fölöt-te áll Franciaország — vagy jobban mondvá Belgium — Németországnak. De a következő pillanatban én a mi motorunkat is mozgás-képessé tettem. A hölgyek kétkedve foglaltak helyet és Miss Barrownak fűrkészték zse-keitől kísérve, a kapun ki, Blois utáira gör-dült kocsink.

Megkíméllek a következő néhány óra iszo-nyatosságainak részletes felsorolásától. Úgy látszott nekem, hogy azt a kocsit csak oly ember kormányozhatja, ki a majom ügyességével egy Sandow erejét és egy Sherlock Holmes leleményességét egyesíti. A miben és a hol baleset lehetséges és képzelhető volt, be is következett. Mindkét lánc elszakadt, — ez még esekélyesség volt, nem tekintve az időfecsé-rést, de végtére a szellentyűgő is eltört. Már besötétedett, a mikor ez történt és az új rugó beillesztése legborzasztóbb automobilküzde-seim közé tartozott. A rugóhoz csak úgy fér-lettem, hogy előbb leszedtem a kocsi felső felét és kivettem mind a bebocsátó, mind a kipufogó szellentyűt. Ránk borulván a sötétség, Miss Randolph (ki fényesen viselkedett és csak ne-vette a sok baleserenséget) a lámpával vilá-gított, mialatt én a rugóval és szellentyűkkel bajlódtam. A francziát, ki boszontán tölele-t Pieperén mindig szoros közelünkben maradt, egyszerűen segédmunkásnak használtam fel, tetszésem szerint küldözgetve őt ide-oda (ebben még némi örömem is telt). Egy órai munka árán (az idő nagy részét a kocsi alatt hátamon fekvé töltöttem, mialatt a zöldes olaj folyását hajmra csurgott) odaerősítettem az új rugót és újból indulhattunk. De a borzalmat új bor-zalom tetézte, mert még két mérföldet sem haladtunk, midőn különös reoességét hallva és hátratekintve, észrevettük, hogy a hátulsó gummiabroncsok egyike lecsúszott és mint valami fűzér vagy óriási féreg lógott a kereken.

Nyolcz óra volt. A villásreggeli már egy-kor költöttük el. Sötét éjszakában még nyolcz mérföldnyire voltunk Amboisetól. Ha az ab-roncs végek leváltak, a peremén gördülő kerék-kegely hogyan folytassuk utunkat? Ráutaltam en-nek lehetetlenségére és azt tanácsoltam, hogy éjszakára hagyjuk a kocsit egy parasztházban, melyet ott, a hol véletlenül megálltunk, a nem messze fehérlő fal mögött sejtthetünk, és igye-kezzünk valami alkalmatossághoz jutni, mely Amboiseba szállítson bennünket.

De a számításomból kifeledtem a hosszú szempillák tulajdonosát. Ez rögtön kapott a kínálózó alkalmon, és — hogy metaforával éljek — a hölgyek lábái elé rakta — a Pieper-kocsit. Ez, igaz, csak két embernek volt ké-szítve, de tágas ülésén elég hely jutott még egy harmadiknak is. Nagyon boldognak érez-né magát, így szolt a franciaia, ha a két hölgyet Amboiseba, a legelőkelőbb hótélbe vihetné, erre pedig csak pár percz kellene. A mi a *chauffeur*-t illeti, az maradjon vissza és viselje gondját a kocsinak.

De a *chauffeur* más színben látta a dolgot. Nem sajnálta ugyan a kis fáradozást, a mi tán várta volna, de hogy saját szemével lássa a darab intrikusának kocsiján tovagördülni imá-dott úrnőjét, azt már mégis sokallta.

SZOBRAZAT A HÓBAN TÁTRA-LOMNICZON. — A hőemberek és modelljeik.

Csak gondold el, hogy te mit éreznél volna hasonló helyzetben. És a legkellemetlenebb az volt, hogy ebben a bajos esetben egyáltalán semmit sem tehettem. Az ajánlat, mint nagy bosszúsággal el kellett ismernem, teljesen észszerű volt és minden ellenvetést magamba kellett fojtanom, várt Miss Randolph és nagy-néje elhatározását.

Láttam úrnőmet szótlanul, kissé elkomo-rodva egy-két lépést tenni a Pieper felé, de Mary néni ádáz fűrgeséget tanusított. A hosszú szempillás úr, mint a kocsizás alatt váltott pár szóból értesültem, tapintatos módon egy a híres blois-i fajánszóval készült gyönyörű broche-sal és néhány ily anyagú kalaptól kedveskedett Mary néninek. Ezek a csakély becsértékü, de elragadó kivitelű és izléses festésű piperetá-ryak teljesen megnyerték a jámbor lady szívé-t, ki ezért is nagy nyomatékkal támogatta a fran-cziának ajánlatát. De Miss Randolphnak — mint már előbb tapasztaltam, — van egy saját-sága, melyet más elbájoló — igaz, hogy vele báj tekintetében össze nem hasonlítható — fiatal hölgyeknél is észrevettem: ha valamire nézve nem tudja magát elhatározni, de más valaki biztosra veszi, hogy bizonyos irányban dönteni fog, rögtön meg van győződve, hogy soha esze ágában nem lehetett azt tenni, a mit feltételeznek róla.

Ez a kedves idiosyncrasiája most rám nézve igen hasznosnak bizonyult: «Hogyan, Mary néni, — kiáltott fel, — csak nem akarja, hogy a magam kocsiját cserbenhagyva, késő éjjel útra keljek. Erre még gondolni sem akarok. Ön, ha tetszik, Monsieur Talleyrand-nal tarthat, de én itt maradok, mig minden rendbe lesz hozva.»

Igazán sajnáltam Mary nénit, ki majdnem sirásra fakadt.

«Nagyon jól tudhatja, hogy álomban sem jut eszembe önt itt hagyni, a hol tán meg is gyilkolhatják, — szolt siránkozó hangon. — A hol ön időzik, ott az én helyem is.»

Úgy beszélt, mint egy Casabianca, kissé öre-ges nő kiadásban.

A mi Miss Randolphot illeti, szerettem volna imádvá leborulni előtte, midőn engem felszólí-tott, menjünk el együtt kutatni, hogy mi van a fal mögött, Talleyrand urat pedig megbizta, hogy az országúton őrizze Mary nénit és a gépkocsit.

Először is képtelen volt a fogantyút a kom-presszió ellenében körülforgatni, majd további erőlködése folytán heves ellenhatás állt be, a fogantyú ellenkező irányban egészen megfor-dult és Talleyrandot leverte lábáról, úgy, hogy ez egész sápadtan az egyik fehérkötényes pin-cér karjai közé tántorgott. Akaratlanul elne-vettem magamat és talán nem pusztá képzelő-désem, hogy Miss Randolph mosolyát takarta el zsebkendőjével.

A gazda neje is megjelent és hosszas tár-gyalás után megállapodás történt, hogy a hől-gyek kétágyas szobát kapnak, egy kisebb szoba pedig Monsieur Talleyrandnak jut, míg a mé-canicien csak a csűrben alhatik, a hol tiszta szalma-fekhelyet készítenek számára. Vacsora is lehet félóra alatt, de a szállodai fényűzésről le kell mondanunk. A gazda segítségével fel-szállítottam a hölgyek kézi podgyászt egy titokzatos, sötétes helyre, a hol nagy tisztaság volt, de nyilván nem fűtöttek. Lobogó gyertya-fénynél szemembe tűnt egy nagy fehér szoba, ebben roppant magas ágy, egy-két szőnyeg a pusztá padlón, néhány szék, egy szekrény, hor-golt terítés mosdó, tányérnagyságú medenczé-vel, melyben valami tejeskancsó-féle állt. A fel-vitt podgyászt letéve, siettem a nagy ormótlan motorkocsit az udvarra tolni és a konyha mel-letti kútnál tekőnőben megmostam a kezemet Hudson-szappannal.

Ezalatt már főzték a vacsorát. Én nagyon éhes voltam, de alig remélhettem jobbat és többet, mint a mit az urak esetleg az asztalon hagynak. Ime azonban egyszerre kisurrant az én drága Angyalom, tudatva velem, hogy kész a vacsora és velők tarthatok, ha tetszik; hisz oly kemény munkát végeztem, hogy bizonyára majdnem éhenhalok. — Hej, nem sejtette, milyen vágyat éreztem csókot nyomni ajakára, különben sokkal jobban sietett volna a szobába visszaszaladni.

Vacsorára volt leves, csirke, omelette és sajt. Francia asszony, ha akármilyen közsorsú, a

A felső sorban: Szilassy Mariska, Dilmont Miczi, Flittner Rózi; a középső sorban: Raics Józsa, Eleőd Fabiola, Szilassy Porczika, Halász Gitty; az alsó sorban: Rohonczy Marietta, Turcsányi Olga, Rohonczy Etuska.

TÁNCZOSNŐK AZ IDEI FARSANGBÓL. — Uher Ódán fényképei.

A felső sorban: Goreczky Margitka, Hirsch Rózsika, Majorossy Mariska; a középső sorban: Horváth Jolánka, Boytha Emmi, Ivánka Ili, Darvay Hanna; az alsó sorban: Horváth Ilonka, Markósy Bertá, Morzsányi Ella.

TÁNCZOSNŐK AZ IDEI FARSANGBÓL. — Uher Ódán fényképei.

HOGY KÉSZÜL A SZOBOR? — Az eredeti gipsz-mintát kifomázzák homokban.

legrövidebb idő alatt képes izletes pár fogást feltálni. Miss Randolph barátságos mosolya és sugárzó arccal jutalmazta a gazda és neje fáradtságát, kik alig öt perc eltelte után már kész rabszolgái voltak. Rendkívül kedvesnek találta a «kalandot», mint a mi esetünket nevezte, és kijelentette, hogy jobb tréfát még képzelni sem lehetne. Nagy öröme szolgálta, hogy a gummi-abroncs levált, mert neki csak így nyílt alkalma a francia paraszt életét közvetlenül tanulmányozhatni, a mire máskülönben sohasem lett volna kilátása. Mary néni belenyugodott — mint minden más alkalomkor — gyors elhatározású hugának minden intézkedésébe. A gazda segítségével már elhelyeztem a kocsi a kapun belül, a hol nyugodtan hagyhattam; de Talleyrand sok teketóriát csinált, hogy csinos Pieperét fedett helyre juttathassa és addig nem nyugodott, míg azt a ház szomszédságában egy száraz csűrbe nem vitette.

Vacsora után a sötétben sétálgattam pipával számban és részleteit próbáltam kidolgozni egy sokat ígérő tervnek, mely az imént villant meg agyamban.

Nem jól mondom, hogy «megvillant» a terv. Helyesebb kifejezés volna, hogy a körülmények beékeltek, bevették, beérősítették fejembe. Alig fogod hihetőnek találni, hogy az a fiéző, a hosszú szempillájú monsieur érttem, vacsora közben elég merész volt sürgetni, hogy Miss Randolph az ő Pieperében folytassa utazását.

Füstöltem a «sötétben és dühösködve füstöltem magamban a kapuszögletnél, midőn selyemuhogást hallottam. (Csak ruhabelés suhoghatott, az éjszakai pólusnál is megismerném az ő ruhájának belését.) Árnycot is láttam elsubanni és nem kételkedhettem, hogy Miss Randolph veti. Közébb jött. Most már tisztán láttam őt, mert lámpást tartott a kezében. Eleinte azt hittem, hogy engem keres, de tévedtem. Egyenesen a kocsit felé tartott és ezt, miután a lámpást a földre helyezte, rövid ideig mereven nézte, majd elővett valamit, a mit a ruhájában rejtgetett és megapogatta. «Hát nem akarsz tisztességesen haladni, nem tesszik? — kérdé gyuroros hangon. — Kedved tartja a hajtószíjakat elszakítani, a láncokat mindenfelé leejteni, csak azért, hogy Brownnak mennél több vesződése legyen, ugy-e bár, és mi el ne érhesük utazásunk célpontját? Azt hiszed, elég, ha szép vagy, a mellett aztán beste lélek lehetsz, a hogy kedved tartja. De hisz nem vagy szép. Utálatos vagy és gyűlölek! Nesze, nesze!»

Felémelte azt a valamit, a mit a kezében tartott. Csillogott az a lámpás sárgás fényében. Akár hiszed, akár nem, fejsze volt a kezében és azzal ütötte a kocsi. Mérges, de gyenge fejsejcsapásai nem sok kárt tettek, mindössze

sikerült a lakkot egy helyen leválasztani, a hol már most fehéres hézag tátongott.

«Oh! — kiáltott fel, mintha ő maga sérült volna meg, nem az a nagy, lomtarba való sárkánya. — Oh, megérdemlem ezt és még ennél többet. De... de...» és félig elnyomott sóhaj lebbent el ajkairól.

(Folytatása következik.)

HOGY ÖNTIK A SZOBROT?

Természetesen a bronzszobrokról van szó, hiszen a márványszobrot úgy faragják ki márványtömbökből, minekutánna a művész az alakot előbb agyagból meggyúrta. Egyébként a formának az agyagból való kigyúrása a bronzszobor-készítésnek is csakúgy első állomása, mint a márványszobornak, a kiöntés már technikai munka, melyet erre alkalmas műhelyekben, gyárakban végeznek, többnyire a művész személyes felügyelete mellett.

Az öntéshez először is olyan anyag kell, melyből a szobor negatív mása elkészíthető, másodsor a szobor alakjának megfelelő minta és természetesen a kemenczék s az öntvény felszínének megmunkálásához szükséges eszközök. Az öntvény negatív mást, az úgynevezett *formát*, a formázó anyagból készítik, mely lehet sokféle, a fő az, hogy plasztikus, szilárd és lyukacsos legyen. E követelményeknek a homok felel meg legjobban, melyet még agyaggal kevernek, hogy plasztikusabb legyen. Azt a formahomokot, melynek nagyobb agyagföld-tartalma van, *masszának* nevezik és ennek a kötő ereje nagyobb, mint a homoknak. Mégis, mivel a masszának előkészítése, a formák előállítás és szárítása hosszadalmas is, költséges is, inkább a homokformázást használják. (1. kép.) Ebbe a száraz formába aztán esőveket vezetnek s ide öntik be a forró, 1200 C. fokos bronzot.

Hogy a leöntendő szobor negatív alakját megkaphassák, a formázó anyagokba beforrázzák a *mintát*. Ez lehet mintaviaszból vagy agyagból, esetleg fából, sőt használnak réz-, cink-, ón-, ólom- és antimon-öntvényekből készített fémmintákat is. Mielőtt azonban a szobrot leöntetik, előbb természetesen a megolvasztandó bronzot lángállókban vagy lángkemenczékben, illetve téglakemenczében hevítik 1200 C. fokra s ha a kiemelendő bronz nagy súlyú, daruval emelik ki a kemenczéből. (2. kép.) Az így megömlésztett bronzot grafit-tégelyben viszik a formához (1. kép.), mely a sülyesztő gödörben van elhelyezve (3. kép.) s melynek pontos vezetésére és teljes beállítására vezetőléceket vernek a talajba. Mikor beöntik a szobrot (4. kép.), a két részből való minta csap nélküli felét ráfektetik a formázó deszkára és ezután beborítják a felül-alul nyílt

s a szobor alakjához igazodó formaszekrényre. Majd beporozzák a mintát és befedik finom homokkal, megtömködik, a felesleges homokot vasvonalzóval lesürolják és a szekrény felső részére deszkát tesznek. Erre megfordítják a szekrényt s ismétlődik az egész eljárás. Ha ez megtörtént, a formaszekrényeket kalapácsal megvergetik és a felsőt az alsó felé emelik, azután a mintákat távolítják el a homokból (5. kép.), úgy, hogy annak széleit vízzel megnedvesítik, mert így könnyebben csúszhat ki a homokból. Akkor kiemelik a szobrot a formából (6. kép.) s a hibás részeket a formázó szerszámokkal kiigazítják, a mit köznyelven *csizellálás*-nak neveznek. Ezt a munkát a fémszobrászok végzik.

A modern szobrászat mindjobban hajlik az öntött bronzszobrok felé, nemcsak azért, mert a márvány szállítása, megmunkálása, de anyaga is felette drága, hanem azért is, mert a márvány közteterekre, monumentális szobrokra kevésbé alkalmas, nehezen bírja a változó időjárás szeszélyeit s könnyen megpedezdik. Egyébként is, a bronzöntő eljárást napjainkban oly tökélyre vitték, hogy a legfinomabb művészi részletek is kihozhatók ezzel a technikával, sőt az öntés utolsó állomásánál, a csizellálásnál, a művész kezemunkája is érvényesülhet s elvégezheti a gondos, szeretetteljes simításokat alkotásán, akárcsak még mindig az agyagminta formálását végezné.

KÉT BEMUTATÓ.

— A vadkacsa. — A kivándorló. —

Mióta az Ibsen-láz külföldön szünőben van, nálunk egyre többen kívánják elterjeszteni. Számos eredménytelen kísérlet után most a norvég költő «Vadkacsa» cz. öt felvonásos tragikomédiájával tett próbát a Nemzeti Színház. Pedig most már Ibsen maga is aligha kívánhatná műve színrehozatalát. Ő ugyanis azt hirdette, hogy a legjobban megtermett igazság is legfőbb harmincz évig marad igazság, azontul hazugsággá változik; — a legjobban megirt színvonalú művirágzat kora is legfőbb harmincz évig tart, azontul a művelődéstörténet régiségétárába kerül. Mert nincs állandó, úgynevezett örök szép, a művészetben is divat temet el divatot. Nos a «Vadkacsa» harmincz éve letelt s új korszellem, új irányzat rétege kezd a régire rakódni. S mivelhogy a «Vadkacsa» valóban nem hirdet örök igazságot, e művet illetőleg a költő álláspontjára kell helyezkednünk. Sőt Ibsen valamennyi műve közül éppen a «Vadkacsa» az, a melyre leginkább alkalmazható alkotójának tétele. Hiszen ha a legjobban megtermett igazság is csak harmincz évig állhat fenn, az igazságnak ellentéte, a hazugság, bizonyára még kevesebb ideig virulhat. Már pedig Ibsen e művének tartalma az, hogy a hazugság ír a világon, a hazugság tartja fenn a társadalmat, a hazugság üdvözít. Egy jól megtermett hazugság diadala meg bizonyára nem kívánhat hosszabb életet az igazságénál.

Merész tételét a költő úgy igyekszik bizonyítani, hogy egy lelke mélyéig romlott férfit mutat be, a kinek egész léte csupa hazugság. Lángésznek képzeletét magát, holott üres fejű; becsületesnek, holott becsület nélküli. Elvesz egy bukott nőt, eltartatja magát a bukott nő csábítójától, napot lop, nejét és beteges gyermekét dolgoztatja s kinozza, a mialatt ő maga henyl. Ennél gyaribb hős aligha járt öt felvonáson keresztül színpadon. Nos, ezt a hőst, a hazugság megszemélyesítőjét, két orvos própálja gyógyítani. Az egyik orvos azt vallja, hogy meg kell őt hagyni hazugságában, csak így élheti tovább nagyobb kártevés nélkül silány életét. A másik orvos ellenben önére akarja őt ébreszteni, becsületességének tudatára akarja kelteni, hogy szakítson gyalázatos életével s térjen a megmésbülés útjára. Láthatjuk tehát, hogy Igazság és Hazugság vetélkedve küzd egymással a szimbolikus műben, hogy melyik boldogíthatja az embert. S végül kiderül, hogy a Hazugságnak volt igaza. Az Igazság orvosa ugyanis szerencsésen felvilágosítja az embert, de ezzel ugyan mit ér el? Az ember silány marad, tovább is kinozza családját, tovább is napot lop, s kitaratja magát.

csak ártatlan, beteges leánya lesz öngyilkossá. Mert ez érzékeny kis lélek is megtudja az igazat, hogy t. i. nem gyermeke az embernek, hanem törvénytelen leánya a kitarónak. Az igazság tehát nem hogy megtartotta volna a bünyöst, hanem még egy ártatlannak is vesztét okozta. A Hazugság pedig kárörvendezhet: Ime, mondtam, ne akarjad a romlott embert megjavítani!

Végso tanuságként pedig az marad a néző lelkében, hogy a rossz nem bűnhődik a világban, sőt tovább is napot lop, kitaratja magát s lakmározik, a «szegény satnya jó pedig elpusztul, sirban porlad s még el is feledkeznek róla. Teljesen és véglegesen győz a hazugság. Ezt az eszmét árnyszerű, ködös szimbolikus alakok fejezik ki, misztikus norvég kisvárosi környezetben. Itt minden beteges szimbólum, semmi sem egészséges, való élet. Az emberek egy-egy elvont fogalom megszemélyesítői. Hogy a szimbolizmus teljes legyen, eleven vadkacsa is szerepel, a mely a ház padlásán él s melyre egy zavarodott elméjű ember vadászatotkat rendez. A vadkacsa a becsületet akarja jelenteni, a melyet halálra sebeznek s mely elmerül az ingoványban. De jelentheti az ártatlan kis leány pusztulását is. Mindenesetre különös kedvtelés az, a mely szárnyaszegett vadkacsák lelövetésével s elmerülésével mulattatja magát

AZ 1200 FOKRA HEVÍTETT BRONZOT DARUVAL KIEMELIK AZ OLVASZTÓ KEMENCZÉBŐL.

AZ OLVASZTOTT BRONZOT GRAPHIT-TÉGELYBEN A SÜLYESZTŐ GÖDÖRBE LEVŐ FORMÁHOZ VISZIK.

és közönségét. A színészek közül különösen Hegyesi Mari a züllött ember feleségének, Váradi Aranka az ártatlan kis leányunk alakításával tűnt ki. A két «orvos» Pethes és Somlai játszotta jellegzetesen. A züllött ember alakításában Gál fejtette ki minden művészetét, de hiába, ezt az alakot sem lehetett elfogadhatóvá tenni. A fordítás sem sokat érvényesített az eredeti mű hangulataiból és árnyalataiból.

A Vígyszínházban Herczeg Ferenc «Kivándorló» című négyfelvonásos társadalmi színműve került bemutatásra. Ez a cím is szimbolikus. Nem külföldre vándorló magyarról van szó, hanem olyanról, a ki itthon marad és csak lélekben szakad el a felsőbb társadalmi osztályoktól. Kivándorlás alatt tehát erkölcsi megújulást ért a szerző. Míg az előbb említett műben a bűnbe sülyedt ember javíthatatlansága táru a néző elé, addig Herczeg Ferenc éppen azt mutatja be, hogy a züllött ember mikép javulhat meg. Sőt nem is egy, hanem két embernek, — férfinak és nőnek, — erkölcsi újjászületését tárja elénk. A férfi helye életi, kaszinói tag, kártyás és ingenelő, végül váltóhamisító. A nő pedig egy herceg szeretője. De bukott nő és züllött férfi találkoznak, megszeretik egymást s nemesebb érzés gerjed fel bennük. A férfi ugyan váltóhamisító

A BRONZ BELEÖNTÉSE A SÜLYESZTŐ GÖDÖRBE LEVŐ FORMÁBA.

HOGY KÉSZÜL A BRONZ-SZOBOR?

nia, hogy a munkát megszeresse. Mintha a mindvégig kitartó lelki tisztaság és lelki kiválóság már nem lenne többé érdekes a színpadon vagy mintha nem fordulna többé elő a világon. De hát ez a kor irodalmának szelme, a melyért Herceg Ferenczet nem okolhatjuk. Örvendjünk annak, hogy a szerző nem állapodik meg a dekadens irányzatnál, hanem a jobbra térés útját tűzi ki. A közönség ezt észre is vette s nagy elismeréssel adózott Herceg Ferencznek. A színesek közül *Fenyvesi* egy léha herceg, *Hegedűs* egy fegyhazi kovács, *Harmat Hedda* a virágáros leány, *Góth* a váltóhamisító, *Tapolczai* egy uszorás szerepében arattak sikert. *Palágyi Lajos*.

A HÉTRŐL.

Izabella főhercegnő. Az Országos Magyar Házipari Szövetség vasárnapi rendkívüli közgyűlésén egy nagyon formás, emelkedett hangú és tartalmas szöveg hangzott el, lelkes hirdetője a *nemzeti jelleg* kultuszának és fölhívás a nemzeti munkában való részvételre. Ennek a hazafias, szép beszédnek bizonyára igen erős érdekessége, hogy az uralkodó családnak egy fenséges asszonya mondotta: *Izabella főhercegnő, Frigyes főherceg* hitvese, abból az alkalomból, hogy a szövetség ünnepiesen a maga

A KIÖNTÖTT SZOBROT KIEMELIK A FORMÁBÓL, LÁTHATÓK RAJTA AZ ÖNTŐ-CSATORNÁK, MELYEKEN AZ ÖNTÉSKOR A BRONZ BEFOLYT.

A MASSZÁT LEBONTJÁK.

védőjévé igatatta. Hogy ez igen nagy és hasznos hivatású szervezet élére Izabella főhercegnő került, ez nem egy véletlen jó ötlet szerencsése, hanem harmónikus folytatása egy nem, szép munkának, a melynek a dicsősége már régebb idő óta koszorúzza a főhercegnő nevét. Tudjuk róla, hogy milyen lelkes támogatója, védője volt mindig Pozsonyban és környékén a háziiparnak, a mely az ő nevének és segítségének ereje nélkül aligha ért volna el olyan fényes eredményeket és sikereket, mint a milyenekre most méltán büszke lehet. Egész természetes volt tehát, hogy mikor most érdemes emberek érdemes munkája a háziipar fejlesztésére és fölkarolására országos szervezetet teremtett, ez a szervezet a maga paizsára védőjeül az ő nevét kívánta. És Izabella főhercegnő a védői tisztet nemcsak vállalta, de a védelmébe vett törekvésnek az erkölcsi tartalmát is meghatározta. Elmondotta, hogy azt *nemzeti munkának* értékeli, tehát, mikor az élére áll, magát ennek a nemzeti munkának a zászlósává igatja. Ez az, a mi különösen kedves színt ad a készségének. Egy főhercegnő, a ki nemcsak magyar földön lakik, nemcsak bírja a nyelvünket, hanem szép magyar szóval buzdít is bennünket a nemzeti jelleg, nemzeti egyéniségünk sajátos művészi formáinak ápolására és e kultuszának élére áll, bizonyára nem valami sürű jelenség nálunk, de hálás hódolatunkat akkor is megérde-

A KIÖNTÖTT SZOBROT FÉMSZOBORÁSZOK KIDOLGOZZÁK (CZIZELLÁIS).

HOGY KÉSZÜL A BRONZ-SZOBOR

melné, ha cselekedetének gyakoribb példáját láthatnók.

A *lekottázott Ausztria*. Régi dolog, hogy semmiről sincs annyi definíció, mint a mit nagyon nehéz, vagy egyenesen lehetetlen definiálni. A mi nagyon természetes is, mert sok meghatározása csak annak lehet, a minek nincsen egy tökéletes, szabatos meghatározása. Ez a magyarázata annak is, hogy például Ausztria mindig igen kedves és gazdag témája volt a definíció-gyárosoknak. Az egyik elnevezte *modern Babel*-nek, a másik az *ellentétek állandó kongresszusának*, a nagy-német Schönerer meghatározása lett talán a legnépszerűbb, a ki azt mondta, hogy Ausztria a *hajléktalan népek menhelye*. Hogy ezeken kívül még egy egész sereg többé-kevésbé találónak elismert definíció van forgalomban, ez csak annak a bizonyos, hogy Ausztria politikai tartalmának egy egészen hű szóbeli fotográfija még mindig nincsen és a míg végérvényesen ki nem derül, hogy ki is hát igazában az *osztrák*: a német-e, a cseh-e, a lengyel-e vagy a szlovén, addig egy ilyen jó és hiteles fotográfiát nem is remélhetünk. Kiderült azonban az, hogy a zene néha kifejezőbb, beszédesebb és találobb tud lenni, mint akármelyik más művészet. Van mu-

zsika, a mely érthetőbb, mint a librettója. A definícióját Ausztriának még nem kaptuk meg, de a kottáját már igen. Megkaptuk pedig ezt a kitűnő kompozíciót a bécsi reichsrathnak a legutóbbi záróülésén, a mikor az osztrák birodalmi gyűlés hírtelen egy nagy házi hangversenyre alakult, vegyes, de azért egységes programmal. A terem egyik sarkában a *Ilej szlovane* dallama zúgott, a másikban a *Gotterhalte* zengett, a harmadik szögletben a *Wacht am Rhein!* viharzott, a negyedikben a *munkás Marseillaise* harsogott. Közben pofonok csattogtak és kereplők berregtek. Egyszerre egy rövid, de súlyos próza következik: a császári üzenet, a mire valamennyi dal elnémul és a koncert hirtelen befejeződik. Ime: a megzenésített Ausztria, hangjegyekben sokkal hűvebben és kifejezőbben előadva, mint a hogyan akár írásban leírni, akár képben megfesteni lehetne!

Ellentétek. Az élet ime alkalmazkodik a divathoz és a kelendőség szerint szereli föl az eseményes boltját. Most a Sherlock Holmes históriák kapósa, tehát ő is szolgál egy bűnügyi regénnyel, a melynek a mellett, hogy izgató, fordulatos és gyors menetű, az a jó tulajdonsága is megvan, hogy az igazság teljes győzelmével végződik, ártatlan vér nem folyik benne, a rendőrség hamarabb megérkezik, mint a gonosz és a bűnös fogoly lesz, még mielőtt gyilkossá vagy rablóvá lehetett volna. Derék dolog lenne, ha mindig így történhetnék és az igazságszolgáltatásnak csupa olyan bűnösök akadna dolga, a kitől csak a szándékot kellene számon kérnie. Sajnos azonban, a kudarc nem mindig ilyen fürgé kísérője a gazembereknek. Ez a megakadályozott gaztett azonban ez örvendetesen csonka volta mellett is érdekes anyagot ad a gondolkodásnak. Abbamaradt tette, a ki a leggonoszabb eltökéltséggel indult végzetes útjára, nem professzionátus bűnös. Nem hivatásos gonosztevő. Az előléte büntelen. Egy nyomorú't hajótöröttje az életnek, a kit a sors úgy megpofozott, úgy összerugdalt, úgy ide-oda dobált, hogy nem csoda, ha esze, lelke, erkölce mind megzavarodott. Ennek a hajléktalan és éhes nyomorultnak nem húszezer koronára volt szüksége, a menynyivel a kiszűcsölni minden gyönyörűségét, mohó ajakkal, szabadjára bocsátott érzékiséggel, nem törődve semmi egyébbel. — ez az a filozófia, a mely legújában elragadta ugyanazt az ifjúságot, a mely pár év előtt még politikáit, forradalmat szított, merényleteket forralt, odaadta életét politikai eszményeiért. Az orosz diákok a legvadabb érteki kiesapongásokra adták magukat, gimnazista fiúk és lányok, egyetemi hallgatók és hallgatónők levonják a szabad szerelem összes következt, klubokat alapítanak, a melyekben minden mérséklet és szemérmét levetkőzve áldoznak a szerelem oltárán, valami veszett láz fogja el az egész ifjúságot a szerelmi gyönyörök mértékletlen kiélvezésére. S ezt az egész mozgalmat, a mely az oroszokat annyira megdöbbentette, a *Szanin* hatásának tulajdonítják. *Arcibasev* adott irodalmi formát és filo-

A RÁKOS-PATAK GÁTJÁNAK ÁTSZAKÍTÁSA A FEBRUÁR 6-IKI ÁRADÁSKOR.

Mikor az emberekben lesz annyi *egymás iránt* való hit, hogy az egymástól való segítséget más úton keresik, mint a melyik a bűnbe és a börtönbe vezet!

IRODALOM ÉS MŰVESZET.

Szanin. Most már magyarul is olvashatjuk, *Szabó Endre* minden tekintetben méltó fordításában *Arcibasev* híres regényét, melynél többet aligha beszéltek még regényről. Annak a fordulatnak a terméke ez a sajátos könyv, a melyet az orosz-japán háború után kitűnő forradalmi mozgalmak elfojtása idézett elő a lelkekben. A szabadságot való küzdelem hiába való, ezélt érni nem lehet vele, minek tehát az önfeláldozás, az életnek s minden gyönyöreinek megvetése, a makacs szembenzés kötéllal, golyóval. Szibéria börtönével? Élvezni az életet, kiszűcsölni minden gyönyörűségét, mohó ajakkal, szabadjára bocsátott érzékiséggel, nem törődve semmi egyébbel. — ez az a filozófia, a mely legújában elragadta ugyanazt az ifjúságot, a mely pár év előtt még politikáit, forradalmat szított, merényleteket forralt, odaadta életét politikai eszményeiért. Az orosz diákok a legvadabb érteki kiesapongásokra adták magukat, gimnazista fiúk és lányok, egyetemi hallgatók és hallgatónők levonják a szabad szerelem összes következt, klubokat alapítanak, a melyekben minden mérséklet és szemérmét levetkőzve áldoznak a szerelem oltárán, valami veszett láz fogja el az egész ifjúságot a szerelmi gyönyörök mértékletlen kiélvezésére. S ezt az egész mozgalmat, a mely az oroszokat annyira megdöbbentette, a *Szanin* hatásának tulajdonítják. *Arcibasev* adott irodalmi formát és filo-

zófiai igazolást ennek az új hedonizmusnak, a mely a szellemi epidémiákra oly nagyon hajlamos orosz lelkeken urrá lett. Nem ismerjük az orosz életet előző arra, hogy meg tudjuk állapítani, vajjon csakugyan oka-e a *Szanin* ennek a járványnak, vagy csak egyik symptomája. Hajlandók vagyunk azonban azt hinni, hogy az utóbbi eset áll meg, hogy a lelkeknek a legteljesebb altruizmusból a legönzöbbségre vezető hajlásába való hirtelen átesapása pszichológiai kényszerűség, biztosító szelepe annak a nagy lelki feszültségnek, a melyet a forradalmi mozgalmak bukása idézett elő. A milyen minden korlátokat letörő szertelenséggel politizált fél század óta az orosz ifjúság, ép olyan szertelenné dobjaa most oda magát az ellenkező végletnek. Az orosz lélek másképp van alkotva, mint a miénk, nincs benne olyan nagy távolság az eszme és az élet valóságai között, hajlandóbb a világnézet összes gyakorlati következményeit levonni. A világnézet neki nem csupán a gondolat dolga, hanem az akaraté és a tetté is. A hogy Tolstoj nemcsak végig gondolja, hanem a realis életbe is átvisszi a maga vallási miszticizmusának eszméit, ép úgy csinálja végig a mai ifjúság ezt a szaninizmust. (Mert az egész mozgalmat a Szaninról neveztek el.) *Arcibasev* tehát nem előidézője ennek a mozgalomnak, megvolt ez nélküle is, ő csak formába öntötte. Hogy ezzel a regény hatalmas propagációja lett az új erotikus mozgalomnak, a mely így irodalmi formát kapva, körüle csoportosult, az is bizonyosnak látszik. S ép ezért nem csoda, ha az orosz kormány, látva a Szanin első kiadásának óriási hatásait, sietett a további kiadásokat elköszölni; ez teljesen érthető s a maga szempontjából igazolható is. Idegennek azonban, a ki nem orosz aggyal gondolkodik, szinte érthetetlen ennek a regénynek a hatása. Filozófiai tartalmában nem látunk egyebet, mint az emberiségben mindig megvolt élet-vágyunk — a mely a görög-római epikureizmust, a középkor erotikus járványait, az újabb filozófia egyes irányait szülte, — nem is nagyon új és frappáns fogalmazását. Irodalmi szempontból a regény kétségkívül nagyon érdekes, kiváló művész munkája. Mi nem is tudjuk másképp olvasni, mint irodalmi művet, mert más életföltételekből, más hagyományokból, másféle lelki alkotból valók vagyunk, mint az oroszok s ezért ránk nem is hathat annyira lelki és erkölcsi reuelációképen, mint rájuk. Nálunk aligha is csábíthat valakit a filozófia követésére, mert nálunk az irodalom és az élet közt is szélesebb az út. Érdeklődéssel azonban találkozhatunk úgyis, mint a mai orosz élet megismerésének egyik eszköze, úgyis mint egy érdekes és értékes új tehetség legjellemzőbb alkotása.

A Remekirők Képes Könyvtára című ötven kötetes nagy vállalat most lett teljessé három kötetből álló utolsó sorozatával. A három kötet egyike *Bajza József* összes költeményeit s prózai munkáinak javát, az epigrammokról, a regényköltsétekről, a nemzetségről és nyelvről stb. irottakat adja *Juschó Béla* illusztrációival. A nagyon helyes érzékkel összeválogatott gyűjtemény *Négyessy László* munkája s az ő emlékbeszéde, melyet Bajzáról a Kisfaludy-Társaságban mondott, vezet be a könyvet. — Egy másik kötet *Molière* főbb műveit adja új fordításában. *A tudós nők-et Gábor Andor*, a *Kénytelen házasság-ot Hervei Sándor*, a *Mizantróp-ot Telekes Béla* s a *Tartuffe-ot* ismét *Gábor Andor* fordította. A régi Molière-fordítások fölött érdeme ezeknek az

A RÁKOS-PATAK KIÖNTÉSE SZÉCHENYI-TELEPNÉL.

